

Ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ ομιλεί για την αποστολή του στην Ελλάδα (1942-44)

Εκδόσεις Μέτρον

Ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ
ομιλεί για την αποστολή του
στην Ελλάδα (1942-44)

Πρόλογος Δημοσθένη Κούκουνα

Εκδόσεις Μέτρον

ΣΕΙΡΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

Αριθ. 3

Ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ ομιλεί για την αποστολή του
στην Κατεχόμενη Ελλάδα (1942-44)
Πρόλογος Δημοσδένη Κούκουνα

Κεντρική διάθεση:

Εκδόσεις Μέτρον

Τροίας 30, 11257 Αθήνα, τηλ. 210-8226272

© 2005 by Metron Publications, GR-11257 Athens

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ δεν ήταν ούτε οικονομολόγος ούτε διπλωμάτης καριέρας. Ήταν ένας Αυστριακός αρχιτέκτονας που μετά το Άνσλους του 1938 ανέλαβε το εξαιρετικά σημαντικό αξίωμα του δημάρχου της Βιέννης. Η θητεία του υπήρξε επιτυχής και με δεδομένη την πίστη του στον εθνικοσοσιαλισμό, επιστρατεύθηκε για να επιτελέσει μια κρίσιμη αποστολή, ως «ειδικός απεσταλμένος του Φύρερ». Υπήρξε προσωπική επιλογή του Χίτλερ, ο οποίος του ανέθεσε κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ειδικά καθήκοντα.

Ίσως ποτέ στην Ελλάδα να μην μαθαίναμε την ύπαρξή του, αν ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ δεν εμφανιζόταν στα τέλη του 1942 ως ειδικός εμπειρογνώμονας για το οικονομικό πρόβλημα της κατοχικής Ελλάδος. Στην Αθήνα έφθασε για να βρει τρόπον να αντιμετωπισθεί κυρίως ο πληθωρισμός. Ένας οποιoσδήποτε άλλος Γερμανός ειδικός ή διπλωμάτης ή αξιωματικός ίσως να μην ήταν ποτέ αποτελεσματικός για μια τέτοια κρίσιμη αποστολή. Εκείνος όμως φαίνεται ότι είχε τη φαντασία και την τόλμη, α-

ναμπίβολα και την ευφροσύνη, να μηχανευθεί περίπλοκους τρόπους για να ανταποκριθεί στην εντολή που του είχε δώσει ο Χίτλερ.

Η εντολή ήταν αντί πάσης δυσίας να θέσει φραγμό στον καλπάζοντα πληθωρισμό που σημειωνόταν με τριγυρότατα αποτελέσματα στην κατοχική Ελλάδα, να αντιμετωπίσει τα προβλήματα εφοδιασμού και διατροφής του ελληνικού λαού κ.ο.κ. Ο Νοϊμπάχερ, ως ειδικός απεσταλμένος, ήταν εφοδιασμένος με εν λευκώ εξουσιοδοτήσεις και ήταν υπόλογος μόνον έναντι του Χίτλερ. Ουσιαστικά ήταν ένας απεσταλμένος δικτάτορας, υπεράνω στρατιωτικών διοικήσεων, κατοχικών υπηρεσιών και υπάτων αρμοσκειών, υπεράνω φυσικά και της κατοχικής ελληνικής κυβέρνησης.

Και επειδή το είδος της αποστολής του δεν περιοριζόταν σε οικονομικά ή τεχνικά θέματα, αλλά κυρίως είχε να κάνει με πολιτικά ζητήματα, η παρουσία του Νοϊμπάχερ εδώ στην Ελλάδα καταγράφηκε με προσοχή, αυξανόμενη μάλιστα ενόσω εκτιμήθηκε από τους παράγοντες και την κοινή γνώμη ως πρόσωπο αξιόπιστο.

Ο Νοϊμπάχερ, ακριβώς λόγω της ευρύτητας των πλαισίων της αποστολής του, ελάμβανε αποφάσεις που αφορούσαν την Ελλάδα και τον ελληνικό λαό πέραν του οικονομικού ορίζοντα. Είναι πολλές οι περιπτώσεις που αποδέχθηκε να παρέμβει, ύστερα από σχετικές εκκλήσεις ή και με δική του πρωτοβουλία, για θέματα καθαρώς πολιτικά. Κάνοντας χρήση της ισχύος του, παρενέβη αποτελεσματικά για να ματαιώσει καταδίκες ή εκτελέσεις, προσέφερε τις υπηρεσίες του για να ανακληθούν αποφάσεις των κατοχικών αρχών κ.ά.

Η κύρια δραστηριότητά του ήταν όμως η αντιμετώπιση δύο εξαιρετικά κρίσιμων προβλημάτων που είχε να αντιμετωπίσει η κατοχική Ελλάδα: της πείνας και του πληθωρισμού. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και τα δύο αυτά προβλήματα ήταν αλληλένδετα. Όπως δεν υπάρχει αμφιβολία ότι καθοριστικά και αποκλειστικά συνετέλεσε στη διόγκωση αυτών των προβλημάτων η ύπαρξη ξένης κατοχής στη χώρα μας με τις αντίστοιχες κατοχικές δαπάνες και τα λεγόμενα έξοδα κατοχής. Οι δύο κατακτητές, ο Γερμανός και ο Ιταλός, συναισθανόμενοι προς στιγμήν το βάρος της ευθύνης τους, ύστερα από την περιγραπτή πείνα του πρώτου κατοχικού χειμώνα, κατέληξαν στην απόφαση να παρέμβουν δυναμικά στη λειτουργία της ασθενέστατης ελληνικής οικονομίας. Σ' αυτό το σημείο ακριβώς ανατίθεται στον Νοϊμπάχερ η ειδική αποστολή από γερμανικής πλευράς, ενώ ομολογός του από ιταλικής πλευράς ήταν ο Ντ' Αγκοστίνιο.

Ο Γερμανός ειδικός απεσταλμένος αφιερώθηκε στην αποστολή του με ζήλο και, σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, υπήρξε δραστήριος στον πόλεμο κατά της Μαύρης Αγοράς. Οι Γερμανοί θεωρούσαν τους μαυραγορίτες ως αντικοινωνικά αποβράσματα και ως διαπράττοντες ιδιώνυμο αδίκημα εναντίον της κοινωνίας. Υπό την έννοια αυτή τους είχαν σε ίση μοίρα με τους εμπόρους ναρκωτικών και άλλες κατηγορίες αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Ο Νοϊμπάχερ κήρυξε τον πόλεμο εναντίον τους, στηριζόμενος στην ειδική σχέση του με τον Χίτλερ. Δεν ξέρουμε να τον κέρδισε αυτόν τον «πόλεμο», το βέβαιο όμως είναι ότι έκανε κάποια βήματα μπροστά, σε σημείο που κάποιοι μεγαλομαυραγορίτες πήραν την απόφαση και κυριολεκτικά αυτοκτόνησαν, κατεστραμμένοι πλέον οικονομικά.

Πλην όμως, όλοι εδώ στην Ελλάδα γνωρίζουμε ότι οι περισσότεροι μαυραγορίτες και προμηθευτές των Αρχών Κατοχής και επέζησαν και θριάμβευσαν! Έγιναν τελικά οι πολλές περιπτώσεις οι απαραίτητοι στυλοβάτες της μεταπολεμικής ελληνικής οικονομίας και βεβαίως επιβραβεύθηκαν γι' αυτό. «Επιχειρηματίες» αυτού του είδους, οι οποίοι μάλιστα επί Κατοχής καταδικάστηκαν για μαυραγοριτισμό με αποτέλεσμα να καταλήξουν στα γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως (αφού, καθώς αναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο, το αδίκημά τους ήταν ι-διώνυμο και οι Γερμανοί κατακτητές με την περίφημη μεθοδικότητά τους έφαχναν τις καταδικαστικές αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων για να επιλέξουν ποιους θα στείλουν στα στρατόπεδα για την αντικοινωνική συμπεριφορά τους) και όταν απελευθερώθηκαν κατά την κατάρρευση του Τρίτου Ράιχ, να επανέλθουν εδώ με ...δάφνες ηρώων!

Οικογένειες οικονομικών μεγαλοδοσιλόγων κατέχουν και σήμερα πολλά από τα ηνία της ελληνικής οικονομίας, αφού είχαν φροντίσει όχι μόνο να δημιουργήσουν επί Κατοχής αμύθητες περιουσίες με μαυραγοριτισμό ή ως προμηθευτές και εργολάβοι των Αρχών Κατοχής, αλλά είχαν μεριμνήσει και για το «άλλοθι»: Κέρδιζαν εκατό, έδιναν ένα (κατά τους τελευταίους μήνες της Κατοχής) στην Αντίσταση. Οι εργολάβοι των οχυρωματικών και των συγκοινωνιακών έργων του κατακτητή, τον τελευταίο κατοχικό χρόνο ευαισθητοποιήθηκαν εθνικά και άρχισαν να συνεργάζονται με τους αντιστασιακούς, κατά κύριο λόγο παραδίδοντας τα τοπογραφικά των έργων που είχαν αναλάβει... Άλλοι ήταν ακόμη περισσότερο προνοητικοί: Εξαπέστελλαν ένα μέλος της οικογένειας

στα βουνά το οποίο έκανε αντίσταση, ενώ τα υπόλοιπα μέλη πειθήνια εργαζόνταν με το αζημίωτο (μάλιστα με το υπεράγιαν αζημίωτο) για τον εφοδιασμό των κατοχικών στρατευμάτων ή την ασύγγνωστη κερδοσκοπία.

Ο Νοϊμπάχερ βεβαίως δεν εκινείτο από ιδεολογία εναντίον των καταπιεζόντων τον πτωχό και δύστυχο Έλληνα μαυραγοριτών ή των προιηθευτών και των εργολάβων που θησαύριζαν σε βάρος όλων μας. Αν έπαιρτε διαφορετικά, θα ήταν προδότης για την πατρίδα του και όλοι γνωρίζουμε πόσο προσεκτικοί ήταν οι Γερμανοί σ' αυτό. Για χάρη της αποστολής του, όμως, έπαιρτε ότι έπραξε.

Η συστηματική και αδογματίστη μελέτη των υφιστάμενων καταστάσεων, οι ευρηματικές και ευφάνταστες λύσεις που επιστρατεύθηκαν για την αντιμετώπισή τους, αλλά πρωτίστως η επιμονή που κατέβαλε για να επιτύχει τελικά μόνο το επικτό (ευπρόσδεκτο και αυτό εκείνη την ώρα) παρουσιάστηκαν το 1957 από τον Χέρμαν Νοϊμπάχερ στο βιβλίο αναμνήσεων που έγραψε. Παρά το γεγονός ότι, όπως είναι ευνόητο, το βιβλίο αυτό είναι εξαιρετικού ενδιαφέροντος για την Ελλάδα, μέχρι τώρα δεν έχει κυκλοφορήσει σε ελληνική μετάφραση αν και έχουν περάσει σχεδόν πενήντα χρόνια.

Δυστυχώς... Εδώ παρουσιάζεται ουσιαστικά μια περίληψη των σελίδων εκείνων του βιβλίου του Νοϊμπάχερ που αναφέρονται στην Ελλάδα. Οι αυθεντικές φράσεις του συγγραφέα αποδίδονται με πλάγια γράμματα, ενώ το όλο κείμενο είναι σχολιασμένο την εποχή που πρωτοκυκλοφόρησε από τον πανεπιστημιακό καθηγητή Π.Π., ο οποίος ζούσε τότε στη Βιέννη και εν είδει ανταποκρίσεων ενημέρωσε τους Έλληνες αναγνώστες επί των απόψεων

του συγγραφέα. Τα κείμενα είχαν δημοσιευθεί στο «Βήμα» (2-12 Απριλίου 1957).

Από τις αναμνήσεις του ειδικού απεσταλμένου του Χίτλερ προκύπτουν ενδιαφέροντα θέματα, όπως οι χιλιάδες χρυσές λίρες που εισήγαγαν οι Γερμανοί - με πρωτοβουλία του Νοϊμπάχερ - για να αντιμετωπίσουν τον πληθωρισμό, η συμβολή του ίδιου στη σωτηρία της Θράκης και τέλος η ανάμιξή του στο θέμα της κήρυξης της Αθήνας ως ανοχύρωτης πόλης κατά την αποχώρηση των Γερμανών τον Οκτώβριο 1944.

Η νηφάλια παρουσία του Αυστριακού αρχιτέκτονα ως εντεταλμένου «υπερδικτάτορα» στη χώρα μας (σημειωτέον ότι ταυτόχρονα παρόμοια καθήκοντα είχε ο ίδιος και για άλλες χώρες των Βαλκανίων) δεν έχει ερευνηθεί σε βάθος, παρά πολύ ελάχιστα και επιδερμικά. Το επισημαίνουμε, διότι η ελληνική ιστορία των τραγικών εκείνων ετών επηρεάζεται σε πολλές περιπτώσεις από τις αποφάσεις που ο ίδιος είχε πάρει και από τους εν γένει σχεδιασμούς και τις ποικίλες εκτιμήσεις του.

Ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ από τα προπολεμικά χρόνια ήταν φιλικά συνδεδεμένος με μια ισχυρή, αλλά αφανή, ελληνική προσωπικότητα, τον Έκτορα Τσιρονίκο. Η ευρύτερη ελληνική κοινή γνώμη τον γνώρισε κυρίως στα μέσα της Κατοχής, όταν ανακοινώθηκε η συμμετοχή του στις κατοχικές κυβερνήσεις που είχαν σχηματισθεί στην Αθήνα. Ο Τσιρονίκος κατά τις τελευταίες εβδομάδες της Κατοχής και ενώ ήταν αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Ιω. Ράλλη αποφάσισε, όταν έγινε γνωστή η πρόθεση των Γερμανών να συμπτυχθούν και έτσι να απελευθερώσουν την Ελλάδα, να φύγει από την Αθήνα με προορισμό το Βελιγράδι (όπου έδρευε η διοίκηση της γερμανικής στρα-

τίας). Τελικά, μερικούς μήνες αργότερα βρέθηκε να είναι ο πρόεδρος της αυτοεξόριστης κυβέρνησης των Ελλήνων χιτλερικών στη Βιέννη, με πολιτικά σχέδια που δεν είναι της παρούσης.

Ο Τσιρονίκος, άλλοτε πάμπλουτος μεγαλοτραπεζίτης και διεθνούς φήμης οικονομολόγος, υπεύθυνος κατά τα τελευταία δύο κατοχικά χρόνια για τα θέματα επισιτισμού, παραγωγής και οικονομίας, σε αντίθεση με τους πάσης φύσεως μαυραγορίτες (των οποίων τα οικονομικά μεγαθήρια ελγίζουν και σήμερα την ελληνική οικονομία!), πέθανε σε ισχάτη ένδεια στα τέλη της δεκαετίας του 1960 στο Γηροκομείο Αθηνών...

Ο φιλικός σύνδεσμος που διατηρούσαν ο Νοϊμπίχερ και ο Τσιρονίκος συνέβαλε όμως σε κάτι που μας αφορά: στην κήρυξη της Αθήνας ως ανοχύρωτης πόλης. (Ο πρώτος, ύστερα από αίτημα του δεύτερου, το ανακοίνωσε προς την ενδιαφερόμενη ελληνική πλευρά παράτυπα, ενώ ευθύς μετά θα διαπιστώσει ότι τελικά δεν είχε ληφθεί τέτοια απόφαση! Άλλωστε το θέμα της κήρυξης της ανοχύρωτης πόλης προϋποθέτει την αποδοχή και της άλλης πλευράς, πράγμα που εδώ δεν συνέβη. Διάφορες παρεμφερείς προσπάθειες κατά τις τελευταίες ημέρες στην Αθήνα από τη μεριά των Γερμανών (Φέλμυ, Χάμπε) και κάποιων ευσυγκλητών Ελλήνων δεν συγκεκριμενοποιήθηκαν. Άλλωστε περισσότερο σημασία αποδιδόταν εκείνη την ώρα στη διάσωση ορισμένων κοινόχρηστων λειτουργιών της καθημερινής ζωής (π.χ. ηλεκτρική ενέργεια, παροχή ύδατος κ.ο.κ.), παρά στην εξασφάλιση των αρχαίων μνημείων μας. Σημειολογία έχει ότι δεν εδίγη η Αθήνα κατά την αποχώρηση των Γερμανών. Ούτε τελικά η Ακρόπολη και τα λοιπά μεγάλα (ή μικρά) αρχαία μνημεία της Αττι-

κής κινδύνευσαν άμεσα να καταστραφούν στον συγκεκριμένο χρόνο, ενώ όποιος επιχειρήσει να διατυπώσει παρόμοια φράση για την επακολουθούσα φάση των Δεκεμβριανών (στην οποία βεβαίως δεν αναμειγνύονται οι κατακτητές) θα είναι ανιστόρητος.

Δεν γνωρίζουμε αν πράγματι ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ ήταν τόσο αποτελεσματικός στο θέμα της ελληνικότητας Θράκης, που διεκδικούσε η Βουλγαρία. Ο ίδιος παραδέτει κάποιες πειστικές πληροφορίες, αλλά δεν είναι στη διάθεσή μας όλα τα ντοκουμέντα για να τον κρίνουμε επ' αυτού. Δεν θα είχαμε κανένα πρόβλημα να του αποδώσουμε εύσημα αν πρέπει, αν δηλαδή ευσταθεί ο ισχυρισμός του ότι εκείνος (από κοινού με τον Γερμανό πρεσβευτή στην Ελλάδα Γκύντερ Άλτενμπουργκ) είναι που ματαιώσε την οριστική διά δημοψηφίσματος προσάρτηση της Θράκης στη Βουλγαρία.

Άλλωστε δεν θα πρέπει να παραγνωρίσουμε την πληροφορία ότι ο παντελώς άγνωστος την εποχή εκείνη (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1941) στην Ελλάδα Νοϊμπάχερ είναι εκείνος που διεξήγαγε ως εκπρόσωπος του Χίτλερ τις διαπραγματεύσεις με τη Βουλγαρία για την προσχώρησή της στο Τριμερές Σύμφωνο, δηλαδή στον Άξονα. Τι σημαίνει αυτό; Απλούστατα, σημαίνει ότι ο Νοϊμπάχερ μορφοποίησε την παράδοση της Θράκης στη Βουλγαρία, έστω και προσωρινά, αφού όπως είναι γνωστό η τελευταία απέκτησε κατά τις συμφωνίες εκείνες το δικαίωμα να διαδεχθεί τους Γερμανούς στον ρόλο τους ως κατακτητών στη ζώνη Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης. Συνεπώς, δεν είναι αδύνατο περιστερά ο Νοϊμπάχερ. Θα πρέπει όμως να εκτιμήσουμε τον ισχυρισμό του ότι εκείνος ήταν που απέτρεψε τη Βουλγαρία από τη διεξαγωγή δημοψη-

φίσιμος στη Θράκη το 1943, ένα γεγονός που αν τυχόν είχε πραγματοποιηθεί θα έδετε μεταπολεμικά υπό αίρεση την πλήρη εθνική αποκατάσταση της Ελλάδος...

Στις σελίδες του βιβλίου του, ωστόσο, εκείνες που ίσως εκ πρώτης όψεως έχουν λιγότερο ενδιαφέρον για τον Έλληνα αναγνώστη γίνεται εκτεταμένη μνεία για τον τότε βασιλιά της Βουλγαρίας Βόρι, ο αιφνίδιος θάνατος του οποίου παραμένει πάντοτε ένα αίνιγμα. Διαπρεπής Βρετανός ιστορικός (ο David Irving) συνεισφέρει πρόσφατα τα στοιχεία ιστορικής έρευνάς του, σύμφωνα με τα οποία ο Βόρις είχε βρει παρόμοιο ανεξήγητο θάνατο με εκείνον του Ιωάννη Μιαξά.

Η μαρτυρία του Γερμανού απεσταλμένου είναι ενδιαφέρουσα και οι άλλα κρίσιμα ιστορικά θέματα της εποχής, ακόμη και αν δεν συνδέονται άμεσα με τη χώρα μας.

Πάντως τα βήματα του Χέρμαν Νοϊμπάχερ διασταυρώθηκαν στην κατοχική Αθήνα με εκείνα ενός Σουηδού διπλωμάτη, του Πωλ Μον, ο οποίος - ύστερα από κοινή συναίνεση Συμμαχικών και Αξονικών αρμοδίων - είχε αναλάβει επικεφαλής διεθνούς κοιτάτου του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού για να οργανώσει την οργάνωση και διανομή επισιτιστικής βοήθειας στον δυστυχούντα ελληνικό λαό. Οι αναμνήσεις του Πωλ Μον (με τον τίτλο «Η αποστολή μου στην κατεχόμενη Ελλάδα») κυκλοφόρησαν τα τελευταία χρόνια από τις Εκδόσεις «Μέτρον».

Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης προσπάθειας για να αναδειχθεί η ιστορική αλήθεια σε όλες τις διαστάσεις της και χωρίς να μένουν ανερέυνητες βασικές ιστορικές πηγές, αλλά και στην εν γένει προοπτική τους να καλύψουν το υπάρχον ανάλογο εκδοτικό κενό, ευελπιστούμε ότι οι Εκ-

δόσεις «Μέτρον» σε ευθετότερο χρόνο θα μπορέσουν να δώσουν στη δημοσιότητα και το πλήρες κείμενο των αναμνήσεων του Νοϊμπάχερ, καθώς και άλλων προσωπικτήτων που συνέβαλαν από τη μία ή την άλλη πλευρά στη διαμόρφωση των γεγονότων της κρίσιμης εκείνης εποχής.

Δημοσθένης Κούκουνας

Το μόνο καλό που είχε απομείνει στην Ελλάδα ήταν τα τσιγάρα της • Η πολύπλευρη δραστηριότητα του Αρχιεπισκόπου • Λαϊμασκηνός: «Αν ήξερα πως έχουν υποσχεθεί τη Θράκη στους Βουλγάρους, θα πήγαινα στα βουνά και θα σας θαρούσα» • Τσολάκογλου, Ράλλης κλπ.

Σ' ένα προηγούμενο κείμενο, μιλήσαμε για τις αρετές και τις κακίες του βιβλίου του Νοϊμπάχερ σχετικά με την ειδική αποστολή του στα Βαλκάνια κατά τα τραγικά έτη 1940-45. Είναι ένα βιβλίο αξιολάβαστο και για τις αρετές του και για τις κακίες του. Όλα αυτά τα είπαμε στο προηγούμενο άρθρό.

Σήμερα θα κάνουμε κάτι άλλο: Θα μεταφράσουμε ή θα αποδώσουμε τα όσα γράφει ο Νοϊμπάχερ για την Ελλάδα της Κατοχής, μια Ελλάδα πεινασμένη, ματωμένη, κουρελιασμένη - πικρά υπερήφανη. Σ' αυτήν την Ελλάδα τον έστειλε τον Νοϊμπάχερ ο ίδιος ο Χίτλερ με ειδικές εντολές. Ο Νοϊμπάχερ ήρθε αλλά έφυγε η Ελλάδα. Πέρασε στην Αντίσταση. Ανέβηκε στα βουνά, γλύστρησε σαν σκιά στα δάση κι όταν κάψανε οι εχθροί τα δέντρα και δεν μπορούσε πια να κρυφτεί, τότε η Ελλάδα αυτή του Νοϊμπάχερ βγήκε στο φως του ήλιου και χάθηκε, όση απόμεινε, μέσα στο φως. Ο θάνατος για τον Έλληνα είχε πάρει πάλι κάποια αξία - μακριά από τις μάντρες και το ά-

ναντρο περιμάζεμα στους δρόμους. Πάλι θα τα λέμε; Είπαμε να τα ξεχάσουμε. Αλλά να που μας τα θυμίζει ο Νοϊμπάχερ.

Να πώς το αρχίζει ο Νοϊμπάχερ το κεφάλαιο για την Ελλάδα:

Η ειδική οικονομική αποστολή μου στην Ελλάδα πήρε την αρχή της από ένα τσιγάρο - Παπαστράτος Άσος. Μου το πρόσφερε ο φίλος μου ο πρέσβης Ρίττερ όταν τον επισκέφτηκα, όπως συνήδιζα, στη Βίλελμστράσσε κατά μια επίσκεψή μου στο Βερολίνο στα μέσα Οκτωβρίου 1942, για να μιλήσω μαζί του ανοικτά γύρω από τη γεωνική κατάσταση. Επαίνεσα την ποιότητα του τσιγάρου κι ο Ρίττερ μου είπε στενοχωρημένος ότι το μόνο ευχάριστο που είχε να παρουσιάσει τότε η Ελλάδα ήταν τα καλά της τσιγάρα.

Αλλά θα κάνω τώρα ένα πήδημα από την αρχή του κεφαλαίου για την Ελλάδα στο τέλος του. Θα κρατήσει όσο κι ένα τσιγάρο Παπαστράτος Άσος. Αυτό έχει τον εξής σκοπό: Πριν εμπλέξω τον αναγνώστη στη μπερδεμένη οικονομική κατάσταση της Ελλάδος του Νοϊμπάχερ, θέλω να δώσω μερικά δείγματα της ιδιαίτερης ικανότητας του ειδικού απεσταλμένου του Χίτλερ να χαρακτηρίζει πρόσωπα και πράγματα του αμέσου περιβάλλοντός του στην Ελλάδα. Τα οικονομικά του μέτρα πολλοί δεν θα τα καταλάβουν. Επομένως θα λείπει και η σωστή κριτική. Αλλά για τους Έλληνες που μας μιλάει, αυτούς τους ξέρουμε οι περισσότεροι και η ιστορία λίγο-πολύ τους έχει βάλει τον καθένα τους στον πάγκο του. Να πώς τους είδε ο Νοϊμπάχερ τότε και πώς του περιγράφει τώρα, αφού κι ο ίδιος θα γέρασε ασφαλώς διδασκόμενος κατά 15 χρόνια από τότε.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ. Ήταν η πιο δυνατή πολιτική προσωπικότητα που συνάντησα στην Ελλάδα, μας λέει και συνεχίζει: Διατηρούσε καλές σχέσεις τόσο με τον πρεσβευτή μας Άλτενμπουργκ, όσο και με μένα και ακαταπόνητα τις εκμεταλλευόταν για το καλό της χώρας του. () Λαμασκηνός μεσολαβούσε σε ζητήματα ειδικής αρωγής, μας κινητοποιούσε για να ματαιώσει εκτελέσεις ομήρων, μεσίτευε σε συγκρούσεις κοινωνικής φύσεως, αγωνιζόταν για τον δεινοπαθόντα κλήρο και κατά της πολιτικής των Γερμανών στα Βαλκάνια. Μια φορά μου είπε με όλη τη συνειδητή του ειλικρίνεια:

-Αν ήξερα ότι τη Θράκη την έχουν υποσχεθεί στους Βουλγάρους, θα πήγαινα στα βουνά και μαζί με τους αντάρτες θα σας βαρούσα!

Ήταν αυτό, γράφει ο Νοϊμπάχερ, μια πολύ σφοδρή εκδήλωση για τον πρώτο αξιωματούχο της Ελληνικής Εκκλησίας.

-Στη θέση σας, Σεβασμιώτατε, κι εγώ το ίδιο θα έκανα, του είπα.

Είχε μια εμφάνιση επιβλητική, ψηλό παράστημα, πλατείς ώμους, με ένα τεράστιο γένι που έφτανε μέχρι τη μέση του. Από το ανδροπρεπές του πρόσωπο μιλούσε πνεύμα και δυναμισμό. Ο προδάλαμός του ήταν γεμάτος από συμπαιριώσεις του όλων των πολιτικών κατευθύνσεων - ακόμη και απεσταλμένους του ΕΛΑΣ που είχε κομμουνιστές αρχηγούς και έκανε με τους αντάρτες του έναν αιματηρό πόλεμο στις κατοχικές δυνάμεις. Πήρε τον δρόμο για την Αντιβασιλεία, που του την πρόσφεραν τον Δεκέμβριο του 1944, κατά μία εσωτερική αναγκαιότητα. Ανήκει στη μικρή ομάδα των πολιτικών, με τους οποίους συνεργαζόμουν και που πέθαναν από φυσικό θάνατο.

ΤΣΟΛΑΚΟΓΛΟΥ - ΡΑΛΛΗΣ. Σ' αυτούς τους πολιτικούς ανήκουν και οι δύο πρωθυπουργοί Τσολάκογλου και Ράλλης. Ο πρώτος ήταν ένας ντόμπρος στρατηγός που οδήγησε τον Ελληνικό στρατό κατά των Δυνάμεων του Άξονος και συνθηκολόγησε στις 21 Απριλίου 1941 έπειτα από ανδρεία αντίσταση, αφού αναγνώρισε το άσκοπο του αγώνος εναντίον της Γερμανικής επιθέσεως. Μια πικρή απόφαση για ένα γενναίο στρατιώτη! Την εποχή εκείνη κατέπληξαν οι Έλληνες τον κόσμο με τα στρατιωτικά τους κατορθώματα, όταν αντιμετώπισαν με επιτυχία την Ιταλική επίθεση, παρόλο τον ανεπαρκή εξοπλισμό τους. Οι Έλληνες είναι πρότυπα πατριωτών. Το έδαφος του κράτους τους, στο οποίο δεν πληρώνουν ευχαρίστως φόρους, θα το υπερασπίζονται πάντοτε σαν άντρες.

Αλλά θα συνεχίσω τη σειρά των χαρακτηρισμών που δίνει σε Ελληνικά πρόσωπα και πράγματα ο χιτλερικός Νοϊμπάχερ.

Οι Γερμανοί εχθρός υπ' αριθμόν 2, εν συγκρίσει με τον υπ' αριθμόν 1 εχθρό, τον κομμουνισμό • Συνεχείς διενέξεις μεταξύ Τσολάκογλου - Γκοτζαμάνη • Μια άλλη κατοχική μορφή, ο Έκτωρ Τσιρονίκος • «Το πρώτο που έχετε να κάνετε είναι να κρεμάσετε καμιά ντουζίνα μεγαλομαυραγορίτες»

Ο Τσολάκογλου τοποθετημένος στην ιστορική γραμμή Χίντεμπουργκ-Πεταίν, ακολούθησε τη φωνή μέσα στη δυστυχία του έθνους του να τεθεί επικεφαλής του κράτους. Στη θέση αυτή έκανι ό,τι καλύτερο μπορούσε να κάνει. Ανυπέρβλητες αντιθέσεις μεταξύ του και του Γκοτζαμάνη, του υπουργού των Οικονομικών, Εθνικής Οικονομίας και Επισιτισμού, καταδίκαζαν την κυβέρνησή του σε ακινησία.

Τον Δεκέμβριο του 1942 τον αντικατέστησε ο καθηγητής της Γυναικολογίας Λογοθετόπουλος και αυτόν, τον Μάρτιο του 1943, ο Ράλλης. Ο Ράλλης ήταν ένας παλαιός πολιτικός και το υπουργικό επάγγελμα ανήκε στην οικογενειακή του παράδοση. Έμεινε αρχηγός της κυβερνήσεως μέχρι το τέλος της Κατοχής. Και τους τρεις τους πέρασαν από δίχτυ. Ο Λογοθετόπουλος είναι ελεύθερος από καιρό. Οι άνδρες αυτοί είχαν την τύχη να μην αρπάξει την αρχή μετά την αποχώρηση του Γερμανικού στρα-

τού κανέννας επαναστάτης εκμεταλλευτής καταστροφών. Οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί ήταν υποχρεωμένοι, είτε τους άρεσε είτε όχι, να συνεχίσουν τον αγώνα του πρώην κατακτητή εναντίον του ΕΛΑΣ για να ματαιώσουν την ανάληψη της αρχής από καμιά κομμουνιστική μειονότητα. Αυτό ήταν μια υπόθεση που αφορούσε τον κοντύτερο δρόμο για τις Ινδίες. Αλλά ο αγώνας αυτός ήταν επίσης επάνω στη γραμμή που ακολουθούσαν οι «Κουίςλινγκ», που συνεργάστηκαν με τον κατακτητή εξ αιτίας του κομμουνιστικού κινδύνου.

Ο κύριος αυτός αγώνας είχε παραλύσει τη δραστηριότητα του αρχηγού των εθνικιστών Ναπολέοντος Ζέρβα εναντίον του κατακτητή στην Ελλάδα, όπως ακριβώς και του Ντράζα Μιχαήλοβιτς στη Γιουγκοσλαβία. Και για τους δύο είχε γίνει ο κατακτητής που οπωσδήποτε θα έφευγε μια φορά, σε σύγκριση με τον κομμουνισμό που επεδίωκε να ανεβεί στην αρχή για πάντα - εχθρός υπ' αριθμόν 2. Όλα τα δεινά της Κατοχής δεν μπορούσαν, στα μαύρα χρόνια του εμφύλιου σπαραγμού που ακολούθησε, να ξεχωρίσουν καθαρά, γιατί έλειπε πια ένα φωτεινό διαχώρισμα.

ΤΣΙΡΟΝΙΚΟΣ. Ο Έκτωρ Τσιρονίκος ήταν στην κυβέρνηση από τον Απρίλιο του 1942 στην αρχή ως υπουργός Επισιτισμού, αργότερα Οικονομικών και Εθνικής Οικονομίας. Είχε ζήσει δεκαετίες στο εξωτερικό, ήταν τραπεζίτης στην τσαρική Ρωσία και αργότερα κάτοχος ενός οικονομικού οργανισμού και πολιτικός και εμπορικός σύμβουλος της Ελληνικής Πρεσβείας στις Βρυξέλλες. Στην Αθήνα τον είχε φέρει ο πόλεμος. Η ανεξαρτησία του από κόμματα και κλίκες τον έκανε ιδιαίτερα κατάλληλο για την ηγεσία των οικονομικών υπηρεσιών. Μετά

την κατάρρευση του Τρίτου Ράιχ γύρισε από Αμερικανική αιχμαλωσία στην Ελλάδα, όπου φυλακίστηκε αμέσως και καταδικάστηκε σε θάνατο. Το 1952 ελευθερώθηκε αφού πήρε χάρη. Σαν οικονομολόγος με μεγάλη πείρα και ως χαρακτήρας εξαιρετικά ευθύς έκανε ό,τι καλύτερο μπορούσε. Στην τελευταία περίοδο της Κατοχής δοκίμασε να δράσει και σαν πολιτικός για το καλό της χώρας του.

Αυτά είναι τα πρόσωπα της τραγωδίας - κυριολεκτικά. Αυτοί και οι ρόλοι τους. Λς γυρίσουμε τώρα στην αρχή, αφού ο κ. Νοϊμπάχερ έχει τελειώσει το τσιγάρο του, Παπαστράτος Άσος. Η σκηνή στο υπουργείο Εξωτερικών στο Βερολίνο, μετά τον διορισμό του συγγραφέα ως ειδικού απεσταλμένου για την Ελλάδα. Μεταφράζω:

PIMPENTROFF: Νοϊμπάχερ, το πρώτο που έχετε να κάνετε στην Ελλάδα είναι να κρεμάσετε αμέσως καμιά ντουζίνα μεγαλομαυραγορίτες!

Αντί να κρεμάσω τους μαυραγορίτες, προτίμησα να βρω τρόπο να κρεμαστούν μόνοι τους • Μια σύσχεψη περί Ελλάδος στη φασιστική Ρώμη • Η διευθυνομένη οικονομία της αγοράς καταρρέει στην Ελλάδα • Ο μόνος οικονομικός δεσμός που λειτουργούσε ήταν το ...πιστήριω που τύπωνε χαρτονόμισμα μέρα νύχτα...

Στις 16 Οκτωβρίου 1942 διορίστηκε ο Νοϊμπάχερ από τον Χίτλερ ειδικός απεσταλμένος του Ράιχ για τα οικονομικά προβλήματα της Ελλάδος. Σκοπός του ήταν να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να σώσει τη δραχμή και συγχρόνως, όπως γράφει ο Νοϊμπάχερ, να εξασφαλίσει την κανονική πληρωμή των εξόδων κατοχής. Αλλά πώς θα έφθανε κανείς στον διπλόν αυτό σκοπό στην Ελλάδα του 1942 - την Ελλάδα του Νοϊμπάχερ;

Ο Ρίμπεντροπ, που βαριόταν να σκεφθεί πολύ, γιατί είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι στη Γερμανία της εποχής του δεν άξιζε τον κόπο να σκέπτεται κανείς πολύ, έδωσε, όπως είδαμε, μια απλή λύση στο ζήτημα. Είπε στον Νοϊμπάχερ, ότι το πρώτο που είχε να κάνει στην Ελλάδα, ήταν να κρεμάσει μερικούς μεγαλομαυραγορίτες. Αλλά ο Νοϊμπάχερ δεν ήταν και δεν είναι τυχαίος άνθρωπος. Ήταν και είναι ένας αληθινός πραγματογνώμων στα οικονομικά προβλήματα των Βαλκανικών χωρών. Έ-

πειτα είναι και Αυστριακός και γνωρίζει καλά από τα χρόνια της μοναρχίας των Αψβούργων την ψυχολογία των ανθρώπων της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Γι' αυτό και είπε στον Ρίμπεντροπ:

-Η λύση που προτείνετε δεν μου λέει τίποτε. Την Ελλάδα την γνωρίζω λίγο. Τα δρακόντεια μέτρα τιμωρίας που πήραμε εκεί κάτω μέχρι σήμερα, δεν είχαν άλλο αποτέλεσμα παρά να επιδεινώσουν την κατάσταση του λιμού, επειδή ακριβώς ο κίνδυνος της μαύρης αγοράς μεταφράστηκε σε χρήματα. Έτσι ανέβηκαν οι τιμές. Θα δοκιμάσω κάτι άλλο, εξοχώτατε! Θα δημιουργήσω μια κατάσταση που θα αναγκάσει τους μεγάλους μαυραγορίτες ΚΑΙ τους καιροσκόπους να κρεμαστούν μόνοι τους!

Αυτή είναι η απάντηση ενός έξυπνου οικονομολόγου και όχι ενός ανίδεου ανθρώπου, που μόνο του προσόν είναι να έχει στην τσέπη το βιβλιαράκι του κόμματος μ' ένα μικρό αριθμό εγγραφής. Αλλά ο πόλεμος θα τελειώνει γρηγορότερα αν ο Χίτλερ περιβαλλόταν όχι από τους Νοϊμπάχερ, αλλά από ανθρώπους της τριφυίας του Ρίμπεντροπ, που όταν παρουσιάστηκε στον Άγγλο βασιλέα, τον χαιρέτισε κανονικά με το «Χάιλ Χίτλερ!»... Ας δούμε όμως τη συνέχεια, όπως την διηγείται ο Νοϊμπάχερ:

Η Ελλάδα είχε αναγνωρισθεί από τους Γερμανούς ως σφαίρα Ιταλικής επιρροής. Και επειδή βρισκόμαστε στο 1942 ακόμη, έπρεπε να ληφθούν υπόψη και οι Ιταλικές επιθυμίες. Στη φασιστική Ρώμη γινόταν ακριβώς τότε μια ειδική σύσκεψη για την κατάσταση στην Ελλάδα. Παρόντες ήταν οι πρέσβεις Κλόντιους και Τζαννίνι, ο υπουργός Γκοτζίμιάνης και ο Γερμανός πρέσβης στην Αθήνα Άλτενμπουργκ. Ο Ιταλός Νοϊμπάχερ λεγόταν Ντ' Αγκοστίνιο, γενικός διευθυντής της «Εμπορικής Τράπεζας»

και ειδικός για εξυγιάνσεις μπερδεμένων οικονομικών καταστάσεων. Τις τελευταίες ημέρες του Οκτωβρίου 1942 η Ελλάδα ήταν πλουσιότερη κατά δύο εντραφείς οικονομολόγους. Το ζεύγος Νοϊμπάχερ-Ντ' Αγκοστίνιο προσγειωνόταν στο Τατόι και, όπως τουλάχιστον πίστευαν, και στην Ελληνική πραγματικότητα.

Αφήνω τώρα να μιλήσουν ο Νοϊμπάχερ και οι αριθμοί του. Γράφει:

Ήδη όταν είχε τελειώσει η εκστρατεία της Ελλάδος, διάβαζε: κατά της Ελλάδος - είχε αυτή το χαρτονομίσμα που κυκλοφορούσε από το σε 18 δισεκατομμύρια. Όταν αρχίσαμε τα ειδικά μέτρα κατά το τέλος Οκτωβρίου 1942 είχε φτάσει τα 180 δις και πήγαινε βιαστικά για το τρις. Οι πιστωτικές απαιτήσεις των δύο στρατών κατοχής - κυρίως για την εκτέλεση εκκρεμασμένων οχυρωματικών έργων άμυνας - ανερχόταν για τον μήνα Οκτώβριο του 1942 περίπου σε 50 δισεκατομμύρια δρχ. Το ίδιο ποσό πάνω-κάτω χρειαζόταν και η Ελληνική Κυβέρνηση για τις διοικητικές ανάγκες του κράτους, που ήταν επιβαρυνμένο με την τεράστια περίθαλψη των προσφύγων. Οι φόροι όμως, όσοι μπορούσαν ακόμη να μαζευτούν από μια καταρρευσάσα εθνική οικονομία, έσταζαν σιγά-σιγά μέσα στην κρατική τσάκουλα, αφού έχαναν την αξία τους από τον πληθωρισμό που συνεχώς προχωρούσε.

Ο πληθωρισμός των πόλεων πεινούσε. Τον χειμώνα του 41 και τον 42 οχιλωμένοι άνθρωποι πέθαιναν πάνω στους δρόμους - όπου κι αν βρισκόταν. Η βαρεία τιμωρία της μαύρης αγοράς, δηλαδή η επιβολή κατευθυνόμενων τιμών κατά το πρότυπο της Γερμανικής πολεμικής οικονομίας, εξαφάνιζαν σίγουρα από την Ελληνική αγορά τροφίμων και το τελευταίο κουνουπίδι, ενώ οι τιμές στη

μαύρη έφταναν τα ύψη. Η διευθυνομένη οικονομία της αγοράς βέβαια δεν είναι κακό σύστημα. Αλλά πού να έβρισκε κανείς τότε στην Ελλάδα τρόφιμα που να εξασφαλίζουν το μίνιμουμ της υπάρξεως, πράγμα που είναι και μένει η βάση της διευθυνομένης αγοραίας οικονομίας; Πού να βρει κανείς τα μεταφορικά μέσα για τις ανάγκες του πληθυσμού, που μία κυβέρνηση με κύρος, μια ακριβή διοικητική μηχανή - τέλος που να βρει κανείς στην Ελλάδα την αυτοματική πειθαρχία του Γερμανικού πληθυσμού. Η μηχανική αυτή εφαρμογή της συνταγής της διευθυνομένης αγοραίας οικονομίας, που κάτω από εντελώς άλλες οικονομικές, διοικητικές και ψυχολογικές συνθήκες είχε δοκιμασθεί θαυμάσια, στην Ελλάδα κατέστρεψε τη μεγάλη πηγή ενεργείας που πάντοτε θα κατέχει αυτή η χώρα: την καταπληκτική πρωτοβουλία και επιτηδειότητα κάθε Έλληνα να τα βγάζει μόνος του πέρα. Έτσι δεν υπολειπόταν παρά μόνον ένας οικονομικός δεσμός που εργαζόταν μέρα και νύχτα. Το πιεστήριο που τύπωνε χαρτονομίσματα. Το σε χρυσό όμως κάλυμμα βρισκόταν υπό τον έλεγχο των Συμμάχων στην Αμερική.

Τι μπορούσε να σώσει τη χαοτική αυτή κατάσταση; Μόνο ένα θαύμα! Και το θαύμα έγινε. «Το θαύμα του Οκτωβρίου» λέγεται στην ιστορία της κατοχικής Ελλάδος. Ο δαυματοποιός Νοϊμπάχερ σε συνεννόηση με τον συνάδελφό του Ντ' Αγκοστίνο εισήγαγαν μέσα στον πόλεμο την ελευθέρα οικονομία στην Ελλάδα! Και ξαφνικά η άγονη Ελληνική γη έγινε γη της επαγγελίας! Τα θυμάστε ακόμη; Αλλά ας αφήσουμε να μας περιγράψει ο ίδιος ο Νοϊμπάχερ τη γη αυτή της επαγγελίας».

Δαμασκηνός: Δυσπιστούμε γιατί καμιά από τις υποσχέσεις σας δεν εκπληρώθηκε • Πώς οι μαυραγορίτες φώναζαν: «Βάστα Ρόμμελ» • Ό,τι κατακρατούσε η Ελλάδα από τα προϊόντα της εδεωρείτο από τους Γερμανούς ...«ληστεία».

Και συνεχίζουμε με τα πιο ενδιαφέροντα την Ελλάδα αποσπάσματα από το βιβλίο των αναμνήσεων του Χέρμαν Νοϊμπάχερ, ειδικού απεσταλμένου του Χίτλερ στην Ελλάδα κατά τη δραματικότερη περίοδο της Κατοχής.

Με την αναγγελία της ελεύθερης οικονομίας στην κατοχική Ελλάδα, επισκέφθηκε ο Νοϊμπάχερ μαζί με τον πρεσβευτή Άλτενμπουργκ τον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό.

-Ακούσαμε μέχρι τώρα πολλές υποσχέσεις αλλά καμιά δεν εκπληρώθηκε. Με συγχωρείτε, αν δεν μπορώ να πιστεύσω και στη δική σας υπόσχεση ότι σύντομα όλα θα είναι καλύτερα. Πιστεύω μόνο στην καλή σας θέληση, είπε ο Δαμασκηνός στον Νοϊμπάχερ.

-Αν το θελήσει, θα ξαναμιλήσουμε σε δυο εβδομάδες. Είμαι βέβαιος. Σιγισμώτατε, ότι θα ανακαλέσετε την ψήφο της μη ιμπεριοσύνης σας, ήταν η απάντηση του Νοϊμπάχερ, που σημειώνει στη συνέχεια: Και πράγματι, την ανεχάλεσε οίλγοτας τα Χριστούγεννα στην οικογένειά μου την αρχιεπισκοπική του ευλογία.

Τα πρώτα αποτελέσματα της οικονομικής τακτικής του Νοϊμπάχερ είναι ακόμη ζωηρά στη μνήμη μας. Και ο

Νοϊμπάχερ σημειώνει για την επιτυχία των μέτρων του δύο ευνοϊκά περιστατικά: τις αποστολές του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και τις νίκες των Συμμάχων κατά του Ρόιμμελ στην Αφρική. Το διαβόητο εκείνο «Κράτα Ρόιμμελ, γιατί αλλιώς χαθήκαμε» των Ελλήνων μαυραγοριτών πέρασε πια «τιμητικά» στην ιστορία της πολεμικής οικονομίας των Γερμανών.

Αλλά όλα αυτά τα περιστατικά ήταν βραχύβια, σημειώνει ο Νοϊμπάχερ. Έπρεπε να ληφθούν μέτρα που επηρεάζουν πιο σταθερά τα οικονομικά φαινόμενα. Τα μέτρα του Νοϊμπάχερ σ' αυτήν την κατεύθυνση ήταν:

ΠΡΩΤΟΝ: Αιφνίδιο σταμάτημα των πληρωμών στους προμηθευτές των δύο μεγάλων στρατών κατοχής. Η ίδια εντολή και στα κρατικά ταμεία. Οι προμηθευτές έτρεχαν τώρα για πιστώσεις στις Τράπεζες, όπου όμως τους περίμεναν οι εξής τρομερές εκπλήξεις, ως συνέχεια των μέτρων Νοϊμπάχερ.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Πλήρες σταμάτημα των τραπεζιτικών πιστώσεων για εμπορικές επιχειρήσεις και ιδιώτες. Αλλά η καταστροφή των μαυραγοριτών δεν ήταν ακόμη πλήρης γιατί έπρεπε να ληφθούν ακόμη τα εξής μέτρα: Οι τράπεζες είχαν την εντολή να ζητήσουν την πρόωγη επιστροφή των πιστώσεων ώστε οι καιροσκόποι να είναι αναγκασμένοι να πουλήσουν τα εναποθηκευμένα εμπορεύματά τους για να μπορέσουν να επιστρέψουν τις πιστώσεις.

ΤΡΙΤΟΝ: Αποκατάσταση των επιταγών πληρωμής και κατάργηση όλων των αστρονομικών τιμών.

Αποτέλεσμα: Εντός δύο εβδομάδων οι τιμές κατέβηκαν κατά 80%. Και άλλο αποτέλεσμα που αναφέρει ο Νοϊμπάχερ: Τον Νοέμβριο του 1942 αυτοκτόνησαν τρεις

μαυραγορίτες τροφίμων. Τους κατέστρεψε ο Νοϊμπάχερ με τα μέτρα του. Είναι οι μόνοι θάνατοι για τους οποίους μπορεί να είναι και είναι υπερήφανος ο Νοϊμπάχερ.

Υπερήφανος είναι ακόμη και για την εξής ανθρωπιστική χειρονομία που αναφέρει. Αυτή τη φορά οδήγησε αν όχι στον θάνατο αλλά πάντως στην οικονομική καταστροφή - Γερμανούς. Κατέσχεσε στη Θεσσαλονίκη 600 τόννους λάδι που το είχε αγοράσει μια Γερμανική φίρμα στη Μυτιλήνη και το προόριζε για τη Γερμανία. Το λάδι το έστειλε στην Αθήνα, αλλά χρειάστηκε να δικαιολογηθεί για τη «ληστεία», όπως την χαρακτήρισε το Υπουργείο διατροφής του πληθυσμού στο Βερολίνο.

Εν τω μεταξύ περίεργα πράγματα συνέβαιναν με τη δραχμή στη Γερμανία, που επέμενε για αιώντιους λόγους Ευρωπαϊκής πολιτικής να την δέχεται στο κλήριγκ των εμπορευμάτων σε αναλογία 60 δραχμές προς 1 μάρκο! Ενώ οι Έλληνες εξαγωγείς είχαν καταστραφεί, οι εισαγωγείς αντιθέτως έκαναν ονειρώδεις επιχειρήσεις. Πολλοί στην Ελλάδα θα ζουν ακόμη από εκείνα τα κέρδη, όπως ζουν μερικοί από την αίγλη του οικογενειακού τους παρελθόντος. Ο Νοϊμπάχερ αναφέρει την εξής περίπτωση: Έλληνας εισαγωγέας της μακαρίας εκείνης εποχής έφερε από τη Γερμανία μια μηχανή και την πλήρωσε κανονικά με 60.000 δραχμές αντίτιμο των 1000 μάρκων που έγραφε το τιμολόγιο. Την ίδια μηχανή την πήρε χωρίς καν να την ελιθερώσει από τα λαδόχαρτα της συσκευασίας και την πούλησε στους Γερμανούς της Ελλάδος αντί 25 εκατομμυρίων δραχμών!

Νομίζω ότι δεν είναι σόφισμα αν πούμε στον Νοϊμπάχερ, ότι όχι ο Έλληνας εισαγωγέας αλλά στο βάθος η Γερμανία ήταν η κερδισμένη στο περίφημο αυτό νταρα-

βέρι. Κέρδισε ακριβώς η Γερμανία εκτός από τη μηχανή και τις 60.000 δραχμές του Έλληνα εισαγωγέα χωρίς να λογαριάσουμε τον κόπο του να φέρει τη μηχανή από τη Γερμανία, να την εκτελωνίσει να την πουλήσει στους Γερμανούς αντί 25 εκατομμυρίων δραχμών του Νοϊμπάχερ, οι οποίες ήταν κακοτυπωμένο χαρτί χωρίς κανένα απολύτως κάλυμμα. Λοιπόν ποιος ήταν κατά βάθος ο κερδισμένος;

Η αιφνίδια κλίση των Ελλήνων προς τη γερμανική φιλολογία • Αγόραζαν αδρόως γερμανικά βιβλία και τα ... μεταπωλούσαν με την οκά • Μάταιη προσπάθεια χιτλερικών και φασιστών να αναζωογονήσουν τη δραχμή που είχαν αφαιμάξει • Καταφεύγουν στις ενέσεις χρυσού

Από τα περίεργα του εξευτελισμού της δραχμής κατά την Κατοχή ήταν και το εξής καταπληκτικό που αναφέρει με άλλα λόγια ο Νοϊμπάχερ στο βιβλίο του.

Παράλληλα με την πείνα στην Ελλάδα είχε αναπτυχθεί και μια παράξενη δίψα. Δίψα για τη λογοτεχνία - για τη Γερμανική λογοτεχνία. Οι απασχλητωμένοι Έλληνες έσερναν βαρειά τα βήματά τους μέχρι το πιο κοντινό βιβλιοπωλείο των Αθηνών που ήταν γεμάτο με φρεσκοτυπωμένα καλαίσθητα Γερμανόγλωσσα βιβλία. Εκεί, στον Ελευθερουδάκη ή στον Κάουφμαν, πρόσφεραν οι Γερμανοί γενναιόδωρα τα δημιουργήματα του πνεύματός τους. Εκεί οι Έλληνες προσπαθούσαν να ξεχάσουν το θλιβερό γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι και ύλη. Το έριχναν λοιπόν στον Καντ, στον Γκαίτε, στον Νοβάλις - τέλος στα μικρά και μεγάλα ασιτίμια του Εθνικοσοσιαλισμού. Και επειδή περίσσευε το πνέυμα και έλειπε η ύλη, έπρεπε το πνεύμα να μεταβληθεί σε ύλη, να γίνει αίμα, να θρέφει το πεινασμένο κορμί και τα αδύνατα γόνατα. Σε λίγες ημέρες

τα βιβλιοπωλεία άδειαζαν. Όσο μεγαλύτερη η πείνα, τόσο πιο ογκώδη και τα τυπωμένα έργα του πνεύματος που αγόραζαν οι Έλληνες Φάουστ της Κατοχής. Ο Γερμανός μορφωτικός ακόλουθος δεν πρόφθανε να τηλεγραφεί στην «Τσεντράλε» του Βερολίνου τον ενθουσιασμό του για την τεράστια νίκη του Γερμανικού πνεύματος στην Αθήνα και να ζητάει συνεχώς νέα βαγόνια γεμάτα βιβλία που, ας σημειωθεί κι αυτό, στη Γερμανία ήταν απρόσιτα, αλλά απαραίτητα στην Ελλάδα να ικανοποιήσουν την ξαφνική και όπως φαινόταν ανικανοποίητη δίψα των Ελλήνων για ό,τι Γερμανικά τυπωμένο. Αρχεί να ήταν βαρύ σαν μολύβι - οι Έλληνες απέφεγαν τότε την «ελαφρά» φιλολογία.

Η ανέλπιστη αυτή νίκη των Γερμανών κάτω από την Ακρόπολη έκανε πολύ δύσπιστο τον Νοϊμπάχερ και τον ανάγκασε να εξετάσει προσωπικά τα αίτια και τα βαθύτερα ελατήρια της Ελληνικής αυτής λατρείας προς το Γερμανικό πνεύμα. Ο ίδιος και οι άνθρωποί του παρακολούθησαν τους «Γερμανόπληκτους» Έλληνες - τους παρακολουθήσαν εντός και εκτός των βιβλιοπωλείων. Εντός ήταν ο ενθουσιασμός, εκτός κατοικούσε η απογοήτευση - για τον Νοϊμπάχερ και τους ανθρώπους του: Το Γερμανικό πνεύμα αγοράζόταν με το κομμάτι, αλλά επωλείτο με την οκά λίγο πιο μακριά από την πηγή του, στον παλαιζή και τον χαρτοσακκουλά. Το μάγκο για τα εισαγόμενα αυτά προϊόντα του πνεύματος πήγαινε 60 δραχμές!

Γερμανικά λήγεται αυτό «κουλτουρπροπαγκάντα», στα Ελληνικά της Κατοχής: «Πόσο έχει η οκά το χαρτί, σήμερα, μπάρμια!». Και είχε τόσο, ώστε το πολύτομο λεξικό του «Μπακχάους» να εξασφάλιζε την άνετη διατροφή μιας οικογένειας για μια μέρα. Οι Έλληνες της Κατοχής

δεν είχαν ασφαλώς λόγους να είναι ευχαριστημένοι με τη Γερμανική πολιτική, αλλά στη Γερμανική λογοτεχνία θα είναι εσαεί ευγνώμονες.

Φαντάζεστε τι γέλια θα έκανε ο Νοϊμπάχερ όταν συναντήθηκε με τον Ιταλό συνάδελφό του στην Ελλάδα Ντ' Αγκοστίνι και του διηγήθηκε ο τελευταίος το καταπληκτικό ενδιαφέρον των Ελλήνων για τα Ιταλικά βιβλία και τα περιοδικά...

Εάν θα έγραφα την οικονομική ιστορία της Κατοχής στην καθαρεύουσα, θα ονόμαζα το κεφάλαιο αυτό: «Η εκδίχσις της ταπεινωθείσης δραχμής».

Για να δοθεί όμως τέρμα στην εκδίχηση αυτή της ταπεινωμένης δραχμής ίδρυσαν οι δύο εντυπωσιασμένοι της Κατοχής τις εταιρίες «DEGRIGES» και «SACIG», η πρώτη για τις Γερμανοελληνικές και η δεύτερη για τις Ιταλοελληνικές συναλλαγές. Το καθήκον τους ήταν μίλλον ένα αίνιγμα, το εξής: Πώς χωρίς να αλλάξει η αναλογία της δραχμής προς το μάρκο ή τη λιρέτα, θα είναι δυνατόν να συνεχισθούν οι εμπορικές συναλλαγές χωρίς όμως τα εμπορεύματα να χάσουν από την πραγματική τους αξία. Με άλλα λόγια: Πώς είναι δυνατόν να διεξάγεται το εξωτερικό εμπόριο μεταξύ δύο συναλλασσομένων εκ των οποίων ο ένας έχει νόμισμα που πάσχει από καλπάζοντα πληθωρισμό, ενώ του άλλου μένει σταθερό, υπό τον όρο ότι κανένας από τους συναλλασσόμενους θα υφίσταται μια αισθητή ζημιά. Αφήνω το ερώτημα αυτό προς λύση στους οικονομολόγους που έχουν πολύ καιρό ή στους υποψηφίους διπλωματούχους των Οικονομικών Επιστημών, αφού αναφέρω ότι η Ιταλική εταιρία «SACIG» το έλυσε κατά τρόπο ώστε να αναγκασθεί ο Νοϊμπάχερ να

τους κυνηγήσει όλους και να παραδώσει τελικά την παρουσία της στο Ελληνικό υπουργείο των Οικονομικών.

Οι μόνοι που απολάμβαναν ανενόχλητα τα αποτελέσματα της τραγελαφικής αυτής αναλογίας της δραχμής προς το μάρκο 60 προς 1 είναι αυτοί τους οποίους αναφέρει και ο Νοϊμπάχερ: Οι Έλληνες φοιτητές της Βιέννης κατά τον πόλεμο. Ήταν κυριολεκτικά η «χρυσή νεολαία» της Ελλάδος. Ο Δούναβης είχε γίνει Πακτωλός γι' αυτούς. 60 δραχμές στην Αθήνα που ντρεπόσουν να τις καταθέσεις στην Τράπεζα, έφταναν στη Βιέννη ως ένα ολόκληρο μάρκο προστατευμένο στην αξία του από την ευφροσύνη των Γερμανών οικονομολόγων, από τον Γερμανικό στρατό και την πειθαρχία του Γερμανικού λαού. Οι πιο κερδισμένοι από όλους ήταν οι Έλληνες γιατροί της Βιέννης, οι έξυπνοι και οι άλλοι αφού για όλους το μάρκο στοίχιζε 60 δραχμούλες. Πολλές κλινικές σήμερα στην Ελλάδα είναι εξοπλισμένες από τις δραχμούλες αυτές που έφταναν στη Βιέννη.

Τον Νοέμβριο του 1943 ο εξευτελισμός της δραχμής ζητούσε ένα υπερθετικό, αλλά όλα τα υπερθετικά για να χαρακτηρίσουν το καιάντημά της είχαν πια εξαντληθεί. Απέμενε για τον Νοϊμπάχερ μόνο μια λύση, μ' αυτήν που θα έπρεπε να αρχίσει: Να την σώσει τη δραχμή με ενέσεις χρυσού. Χρυσάφι! Μια λέξη που και τον θάνατο θα μπορούσε να τον τρέψει σε φυγή. Αυτό έλειπε από τον Νοϊμπάχερ - όχι η ευφροσύνη του οικονομολόγου, που μένει νερόσουπα όταν λείπει το πρώτο. Και το πρώτο αυτό, που είναι το πρώτιστο για τέτοιες καταστάσεις απ' τον καιρό που οι άνθρωποι λένε ότι κάνουν ιστορία, το βρήκε ο Νοϊμπάχερ, μας λέει. Ένα εκατομμύριο χρυσές λίρες του υποσχέθηκαν ο υπουργός της Εθνικής Οικονο-

μίας φουνκ και των Οικονομικών φον Σβερίν-Κρόζιγκ.
Στην επιστροφή του πήρε όμως, όπως μας λέει, για πρώτη
δόση μια ορισμένη ποσότητα που έκανε το Χρηματι-
στήριο Αθηνών να γνωρίσει σχεδόν προπολεμικές ημέρες.
Έτσι άρχισι αυτό που λένε οι Γερμανοί οικονομολόγοι
«Γκολντ-αξιών».

Γκαίριγκ: «Για το βρωμονόμισμά σας εκεί κάτω δεν προχωρούν τα κτίρια της Λουφτβάφφ στην Κρήτη!» Νοϊμπάχερ: «Το βρωμονόμισμα το υποστηρίζω και εντολήν του Φύρερ» • Η προσπάθεια να συγκρατηθεί η δραχμή με τινάξεις χρυσού • Αλλά η μύτη των Ελλήνων κερδοσκοπών δεν γελιόταν

Κανένας Έλληνας δεν ήθελε να πιστέψει ότι η Γερμανία είχε ρίξει χρυσό στην αγορά για να υπερασπίσει το νόμισμα της Ψωροκώσταινας, αφού μάλιστα η ίδια με δραστικότερα όπλα δεν μπόρεσε να υπερασπιστεί το Στάλινγκραντ. Οι πρώτες 20.000 λίρες που έριξε ο Νοϊμπάχερ στην αγορά κατόρθωσαν μέσα σε λίγες ώρες να κατεβάσουν την τιμή της λίρας από 2 εκατομμύρια σε 900.000 δραχμές. Για τους χρηματιστές είχε γίνει ο Νοϊμπάχερ ο Βούδας. Τον έβλεπαν όλοι και προσπαθούσαν από την παραμικρή σύσπαση του προσώπου του να καταλάβουν πόσο χρυσάφι έχει ακόμη. Αποδείχθηκε όμως πως ήταν ένας επιχρυσωμένος Βούδας. Με τις απώλειες των γερμανικών στρατιών σε όλα τα μέτωπα είχε γίνει για τη Γερμανία όχι η δραχμή, όχι η Ελλάδα, αλλά ολό-

κληρη η Νοτιοανατολική Ευρώπη μια ασήμαντη, θλιβερή, σχεδόν φορτική λεπτομέρεια.

Όταν το Αύγουστο του 1944 γινόταν στο Γενικό Στρατηγείο και πάλι λόγος για την Ελλάδα, είπε ο Χίτλερ στον Νοϊμπάχερ:

-Να σας πω αμέσως, Νοϊμπάχερ, δεν έχω σκοπό να δώσω πια χρυσάφι για την Ελλάδα.

-Και όμως, αρχηγέ μου, θα χρειασθούμε χρυσό, άλλως θα τα τινάξει η δραχμή.

-Στην περίπτωση αυτή να τυπώσετε χαρτονόμισμα που να αναγράφει το σε χρυσό κάλυμμά της!

-Φύρερ μου, αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα μόνο για ένα τέταρτο της ώρας, όσο χρειάζεται ένας Έλληνας να πάει στην Τράπεζα και να ζητήσει το κάλυμμα που δεν υπάρχει.

-Τύπωσα και εγώ μάρκα χωρίς κάλυμμα και το σύστημά μου λειτούργησε θαυμάσια.

-Με τη διαφορά, Φύρερ μου, ότι στην Ελλάδα πίσω από τη δραχμή δεν βρίσκεσθε εσείς, αλλά ο Ράλλης!

Όταν θα δημοσιευθούν κάποτε όλα τα σχετικά έγγραφα της ειδικής αποστολής στην Ελλάδα, τονίζει στο βιβλίο του ο Νοϊμπάχερ, τότε θα φανεί σε όλο της το μέγεθος και τη μοναδικότητά της η οικονομική κρίση στην Κατοχική Ελλάδα.

Την πιο σφοδρή κριτική της οικονομικής του τακτικής την υφίσταται ο Νοϊμπάχερ εκ μέρους των στρατιωτικών αρχών κατοχής. Είχε καταντήσει ένας στρατηγός να αντιμετωπίζει με ολόκληρο το μηνιάτικό του μόλις τα έξοδα ενός γεύματος σ' ένα καλό εστιατόριο. Πολλά σημαντικά έργα είχαν αρχίσει χωρίς να προχωρούν γιατί με το

κατρακύλισμα της δραχμής όλα είχαν χάσει το νόημά τους.

Χαρακτηριστική είναι μια σφοδρή σύγκρουση που είχε ο Νοϊμπάχερ με τον Γκαίριγκ σχετικά με τη δραχμή. Τον αφήνω να την διηγηθεί ο ίδιος:

Τον Ιούλιο του 1943 μου ανήγγειλε η γραμματέας μου στην αίθουσα συνεδριάσεων στην Αθήνα, ότι με ζητούσε στο τηλέφωνο ο στρατάρχης Γκαίριγκ.

-Ποιος ομιλεί εκεί; ρώτησα. Και μια βροντώδης φωνή μου απαντά:

-Εδώ ο στρατάρχης του Ράιχ Γκαίριγκ.

-Σε τι μπορώ να σας φανώ χρήσιμος στρατάρχα μου;

-Οι στρατηγοί μου μου κάνουν γνωστό αυτή τη στιγμή, ότι για το βρωμονόμισμά σας εκεί κάτω δεν αφήνετε να προχωρήσουν τα κτίρια της Λουφτβάφφ στην Κρήτη!

-Στρατάρχα μου, σας καδιστώ γνωστό ότι αυτό το βρωμονόμισμα το υποστηρίζω κατ' εντολήν του Φύρερ και θα το υποστηρίξω εφ' όσον θα ισχύει η εντολή του Φύρερ (μαγική λέξη!). Εξ άλλου είναι δουλειά του οικονομικού διευθυντή του στρατού να μοιράσει τα χρήματα και τα οποία έχει ήδη πάρει, όσα εξήτησε.

Σαν μια βροντή που τελείωνε ακούστηκε η φωνή του Γκαίριγκ:

-Οι στρατηγοί μου δεν ψεύδονται!

-Ούτε και εγώ ψεύδομαι, γι' αυτό και διαμαρτύρομαι.

Η τηλεφωνική σύνδεση διακόπηκε. Ποιο νόημα θα είχε και αν συνεχιζόταν; Η δραχμή κατρακυλούσε προς τη νίκη. Αυτή η δραχμή που με την αυτοδυσία της σταμάτησε τα γαπιά του Γκαίριγκ στην Κρήτη.

Το βαδύτερο νόημα και ο σκοπός της «Γκολντ-αξιόν» του Νοϊμπάχερ, δηλαδή της εισαγωγής χρυσού στο Χρη-

ματιστήριο Αθηνών, ήταν ο εξής: Να αγοράσει τις τεράστιες ποσότητες του χαρτονομίσματος που θα το χρησιμοποιούσε στο μέλλον για το κάλυμμα των εξόδων κατοχής. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα ανακουφιζόταν κάπως αισθητά το πιεστήριο του χρωματιστού χαρτιού. Από την άλλη πλευρά θα έκανε την κύρια επίθεση με τον χρυσό του κατά των καιροσκόπων του Χρηματιστηρίου. Η δραχμή έπρεπε να αποκτήσει κάποια υπόληψη που ήταν αντιστρόφως ανάλογη προς την τιμή της λίρας. Η εμφάνιση του χρυσού λοιπόν στο Χρηματιστήριο Αθηνών κατέβασε αμέσως από τα ύψη της τη λίρα και σχημάτισε αμέσως ομάδες «πτώσεως» που έπαιξαν με κάποιο θάρρος και με κάποια εμπιστοσύνη προς τη δραχμή. Έτσι κατόρθωσε ο Νοϊμπάχερ να προστατεύσει τη δραχμή βάζοντας κάποια φρένα στο ασυγκράτητο κατρακύλισμά της. Αλλά ήταν μια προστασία και μια ελπίδα μικρής πνοής. Η εξασκημένη μύτη των Ελλήνων κερδοσκόπων μυριζόταν τα γεγονότα που ούτε καν στη φαντασία του Νοϊμπάχερ υπήρχαν. Το ένστικτο του αδυνάτου είναι πάντοτε πιο σίγουρο από τη λογική του δυνατού. Πάντως με τις 10.000 «χρυσές» του έπαιξε καλά το παιχνίδι του ο Νοϊμπάχερ. Στο ενιργητικό του ακόμη ανήκει το γεγονός ότι δεν έδωσε τον χρυσό του για τα έξοδα του στρατού Κατοχής. Κάτι τέτοιο θα αχρήστευε εντελώς τη δραχμή και θα μετέβαλε τη «Γκολντ-αξιόν» του σε «Τενεκέ-αξιόν».

Δεν είναι περιττό ίσως να γνωρίζουμε ποια είναι η γνώμη του οικονομολόγου Νοϊμπάχερ για το πολυδιαφημισμένο «ελληνικό δαίμόνιο» που τις περισσότερες φορές εντοπίζεται στον οικονομικό τομέα. Αλλά πριν προχωρήσω σ' αυτό θα πρέπει προεισαγωγικά να πω κάτι άλλο...

Ο Νοϊμπάχερ και το «Ελληνικό δαιμόνιο» • Το περιορίζει κυρίως στην κερδοσκοπία • Οι Έλληνες είναι πολύ γρήγοροι • «Πριν ανοίξω το στόμα μου κανόνιζαν την τιμή της λίρας» • Διεκδικεί υπέρ εαυτού ότι έσωσε τη Θράκη από τους Βουλγάρους και την Αθήνα από τον βομβαρδισμό

Ο Νοϊμπάχερ παρουσιάζει στο βιβλίο του μια αξιολογή εξυπνάδα για όλα τα θέματα και τα προβλήματα του Βαλκανικού χώρου, που γίνεται αξιοθαύμαστη αν συγκρίνουμε τις ευφυείς και προσγειωμένες παρατηρήσεις του προς τις απέραντες κουταμάρες που έχουν γραφεί από μη Βαλκανικούς για το τμήμα αυτό της Ευρώπης. Θα αναφέρω σαν παράδειγμα μόνο μια παρατήρησή του άξια να συμπεριληφθεί σε κάθε μελλοντική ιστορία των ηθών και του πολιτισμού των Βαλκανικών χωρών. Λέει λόγου χάριν ότι κάθε νέο ξενοδοχείο και νέος αστυνομικός σταθμός που ιδρύεται στα Βαλκάνια θα αποτελούν ένα χτύπημα κατά της παροιμιώδους φιλοξενίας και των νόμων της βεντέτας.

Αλλά ας επιστρέψουμε στο «Ελληνικό δαιμόνιο». Και ο Νοϊμπάχερ το θανμάζει αλλά καλύτερα να μας έλειπε μια τέτοια πρόσδετη αναγνώριση. Είναι μια δάφνη λερω-

μένη. Να γιατί το θαυμάζει ο Νοϊμπάχερ. Γράφει σχετικά με την περίφημη «Γκολντ-αξιόν» του:

Αλλά να μη νομίζει κανείς ότι η οικονομική μου τακτική στην Ελλάδα θα έπρεπε να έχει την ίδια επιτυχία και σε μια άλλη χώρα με τις ίδιες οικονομικές συνθήκες. Είχα να κάνω με Έλληνες. Πριν καν πλησιάσει ένας Ευρωπαίος ένα εμπόρευμα, ο Έλληνας το έχει αγοράσει, το έχει πουλήσει, κι έχει ετοιμάσει κιόλας την καταγγελία του για την κακή ποιότητα του εμπορεύματος. Οι Έλληνες είναι γρήγοροι άνθρωποι. Τους θαυμάζω.

Από ευγένεια δεν μας λέει ο Νοϊμπάχερ πού γίνονται συνήθως τέτοιες αγοραπωλησίες. Στο βάθος εκείνο που αναγνωρίζει στους Έλληνες σαν οικονομολόγος και το ταυτίζει με το «Ελληνικό δαιμόνιο» είναι η λέξη που δεν λείπει από καμιά σελίδα του βιβλίου του: «Σπεκουλατσιόν», κερδοσκοπία. Γράφει:

Είναι πολύ χαρακτηριστικό για την απίστευτη ευκινησία και τη χαρά για το παιχνίδι των Ελλήνων κερδοσκόπων το γεγονός ότι η προσγείωση του αεροπλάνου μου «Χάινχελ III» στο Ταιόι αρκούσε για να αδινατίσει την τιμή της λίρας κατά 10-20%. Αυτό ήταν ο γεμάτος σεβασμός χαιρετισμός προς τον άνθρωπο που έφερνε μαζί του το χρυσάφι. Και αλλού: Ένας Έλληνας που του ξεφεύγει η παρουσία τον κέρδους δεν είναι Έλληνας.

Βέβαια δεν ανήκουμε σε εκείνους που ζουν από το εμπόριο με πατριωτικά συνθήματα, ώστε να υβρίσουμε τον Νοϊμπάχερ επειδή την εποποιία του «ελληνικού δαιμονίου» που βρίσκει στον καθένα μας και έναν Όμηρο, την ξεμπέρδευσε μ' ένα τεχνικό όρο της ακάθαρτης οικονομίας: Σπεκουλατσιόν! Αλλά εκείνη η «Σπεκουλατσιόν» του Νοϊμπάχερ κι αν δεν υπήρχε στην Ελλάδα «του» θα

έπρεπε να εφευρεθεί. Αλλιώς, στην Ελλάδα θα κατοικούσαν από παλιότερα χρόνια μόνον οι διάφοροι Νοϊμπάχερ. Εφόσον θα υπάρχουν σε ξένες πατρίδες «ειδικοί απεσταλμένοι» φανεροί ή κρυφοί, θα υπάρχουν και «σπεκουλατισίον» και «ινφλατισίον». Σε όλα τα είδη.

Ερχόμεθα τώρα στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου του Νοϊμπάχερ. Έχουν χαρακτήρα απολογητικό. Δίκαιο είναι να τις ακούσουμε όχι για να παίξουμε τον εισαγγελέα, αλλά για να μεταδώσουμε ειδήσεις από πρώτο στίμι και άνθρωπο υπεύθυνο για σκοτωμούς με το μισοκίμι το. Λέει λοιπόν ο Νοϊμπάχερ:

Όσο τα γεγονότα της πολυετούς περιόδου θα αποτιλούν αντικείμενο της προπαγάνδας και όχι της ιστορίας, επί τόσο καιρό δεν θα γνωρίζει και η Ελληνική κοινή γνώμη πόσο μεγάλες και ειλικρινείς ήταν οι προσπάθειες που έγιναν για να αντιμετωπισθεί η πείνα και το χάος. Έλληνες που ήταν υπερήφανοι να παίζουν μ' όλα στο πλαίσιο αυτό των προσπαθειών ένα καθαρώς τεχνικό ρόλο, πιστώνουν σήμερα τον εαυτό τους με υπηρεσίες που εγώ προσωπικά δεν είχα ποτέ την ευχάριστη ευκαιρία να τις αντιληφθώ. Οι ίδιοι αυτοί Έλληνες αγνοούν βέβαια τον αποφασιστικό ρόλο των «εγκληματιών πολέμου» με τους οποίους φυσικά δεν βρίσκονταν σε καμιά σχέση εκτός του ότι έπαιζαν τον ρόλο του «αγωνιστή στην Αντίσταση». Τον ρόλο όμως αυτόν τον έπαιζαν με μια τέτοια συνωμοτική μαιστρούα, ώστε να μένουν εντελώς απαρατήρητοι... Κάποτε θα μιλήσουν τα ντοκουμέντα.

Αλλά τα ντοκουμέντα, όταν κάποτε θα δημοσιευθούν, θα πρέπει να αποδείξουν κι άλλες κατηγορίες που βαρύνουν τον Νοϊμπάχερ, κι άλλες πάλι υποθέσεις που τον ευνοούν. Στις πρώτες ανήκει το οικονομικό ξεπούλημα

των Βαλκανίων για την ενίσχυση του Γερμανικού εξοπλισμού και εφοδιασμού, κατόπιν τα αμείλικτα μέτρα αντεκδικήσεως του αμάχου πληθυσμού, τέλος η πείνα και το χάος. Στη δεύτερη υπόθεση είναι αυτή που αναφέρει ο Νοϊμπάχερ συχνά στο βιβλίο του. Την άκουσα να επιβεβαιώνεται και από αντικειμενικούς Έλληνες: Το ότι σήμερα στη Θράκη δεν υπάρχουν Βούλγαροι και ρωσικά άρματα μάχης, αυτό είναι έργο του Νοϊμπάχερ. Ας δεχθούμε το γεγονός και ας αφήσουμε τη συζήτηση στους ιστορικούς του μέλλοντος.

Θα αφήσω ως τελευταίο κάτι που αγγίζει το πιο βαθύ στρώμα της καρδιάς μας. Δεν είναι ανάγκη κανείς να είναι Αθηναίος, για να αλλάξει όψη και διάθεση όταν προφέρει το όνομα της πόλης αυτής. Ο πρώτος Αθηναίος αγάπησε την πόλη του όταν την είδε τη νύκτα. Την άλλη όμως ημέρα θα έβγαινε πάλι ο ήλιος. Η νύκτα όμως της Κατοχής πάνω από την Αθήνα δεν γνώριζε ξημέρωμα. Τη μοίρα της Αθήνας θα μας διηγηθεί ο Νοϊμπάχερ τις τελευταίες στιγμές της νύκτας που τέλειωνε. Ας τον ακούσουμε:

Η Αθήνα κηρύχθηκε ανοχύρωτη πόλη πάνω στη βιασίνη της υποχωρήσεώς μας. Να πώς έγινε: Τον Λύγουστο του 1944 προσλάθηκε ο Δήμαρχος της πόλεως κατά την τελευταία επίσκεψή μου με κάθε μέσο να κηρυχθεί η ελληνική μητροπολιση σε ανοχύρωτη πόλη. Αυτό όμως δεν ήταν δυνατό γιατί δεν είχε εκκενωθεί ακόμη η Πελοπόννησος. Όταν όμως άρχισε η εκκένωση της Αττικής με επισημάνθηκε στο Βελιγράδι ο υπουργός Τσιρονίκος για να επιτύχει με ταύτο άλλων και την κήρυξη των Αθηνών σε ανοχύρωτη πόλη. Όταν υπέβαλα την αίτηση αυτή στο Γενικό Στρατηγείο, το μυαλό μου πήγε στον αλησμόνητο

δάσκαλό μου των Ελληνικών, τον πάτερ Ρόμπερτ Χουέμερ στο Γυμνάσιο του Κρεμσμύνστερ, που η φωνή του σε ωραίους στίχους του Ομήρου άρχιζε να τρέμει από συγκίνηση. Επί μερικές ημέρες δεν έπαιρνα καμιά απάντηση. Όταν όμως σε κύκλους της στρατιάς του Βελιγρადίου άκουσα να λένε ότι το Γερμανικό Αρχηγείο έπαιρνε στο ζήτημα αυτό μια δετική στάση, δεν περίμενα πια περισσότερα και ραδιοτηλεγράφησα στον γενικό πρόξενο φον Γκραίβενιτς ότι η Αθήνα είναι ανοχύρωτη πόλη και ότι σχετικά με τα αναγκαία μέτρα να συνεννοηθεί με τον στρατιωτικό διοικητή Αττικής στρατηγό Φίλιπν.

Αφού λοιπόν είχαν εκπληρωθεί όλα κατ'α τον καλύτερο τρόπο: η πολεμική σημαία στην Ακρόπολη κατέβηκε πανηγυρικά, έγινε κατάθεση στεφάνου στο Μνημείο του Αγνώστου Έλληνα Στρατιώτη και είχαν αποχωρήσει οι στρατιωτικές υπηρεσίες, παίρνω ένα ραδιογράφημα του Ρίμπεντροπ ότι ο Φύρερ αλίργησε την πρότασή μου. Αυτό βέβαια δεν ήταν καθόλου ευχάριστο αλλά έκανα τον πεδαμένο ενώ η δορυφορικής συρροή των γεγονότων σε όλα τα μέτωπα σκέπαζε το λάθος μου. Αυπούμαι ότι ένα διάβημα που γεννήθηκε από ανυπομονησία και πλάνη δεν μπορώ να το περιώσω στο ενεργητικό μου. Πάντως είχα την καλή θέληση.

Θα ήθελα με τη φιλία αυτή να τελειώνει το βιβλίο του Νοϊμπάχερ. Έχει κάποια ανθρωπιά μακριά από τους αριθμούς του και την πολιτική. Και γι' αυτό το κλείνω σ' αυτό το σημείο.

Τα μίσση μεταξύ των Βαλκανικών λαών • Η Βουλγαρία το χαϊδεμένο παιδί των Γερμανών • Η Σερβία σφηκοφωλιά δολοφόνων • Οι Βούλγαροι «Πρώσοι των Βαλκανίων» • Σφάλμα να στείλουμε Βουλγάρους στα ελληνικά και σερβικά εδάφη

Ανοίγω και πάλι το βιβλίο του Νοϊμπάχερ με τη διάθεση που ανοίγει κανείς την ομπρέλα του γιατί ξανάπιασε βροχή. Το ανοίγω στο κεφάλαιο «Μπουλγκάριεν». Πρόκειται για τους βόρειους γείτονές μας με την αξιόθαύμαστη όρεξη για όλα τα φρούτα που ευδοκιμούν έξω από τον κήπο τους.

Από τη σκοπιά της Μίσσης Ευρώπης το ότι εξακολουθούν να υπάρχουν Βαλκανικά κράτη αυτό οφείλεται στην τεράστια ζωτικότητα που δημιουργεί το αίσθημα του μίσους. Ο Νοϊμπάχερ ονομάζει τη δημιουργική αυτή πηγή «βαλκανικό σύμπλεγμα μίσους». Υπάρχουν λοιπόν Βουλγαροροουμανικά, Σερβοβουλγαρικά, Ελληνοαλβανικά, Αλβανοσερβοβουλγαρικά, Βουλγαροελληνοτουρκικά και άλλα συμπλέγματα μίσους τα οποία εάν δεν γνωρίζει ένας Ευρωπαίος πολιτικός θα κάνει στο τμήμα αυτό της Ευρώπης συνεχώς λάθη. Ο Νοϊμπάχερ τα γνώριζε - και τα λάθη και τα συμπλέγματα. Ας δούμε λοιπόν τώρα

πώς είδε τους Βουλγάρους σε σχέση με τους Έλληνες κατά την Κατοχή.

Ο Νοϊμπάχερ είναι από τους λίγους Γερμανούς ή Γερμανόγλωσσους πολιτικούς και διπλωμάτες που έχουν καταλάβει καλά τους Βουλγάρους. Τα όσα γράφει για την πολιτική των Βουλγάρων κατά τον πόλεμο δεν πρόκειται βέβαια να ευχαριστήσουν τους Βουλγάρους, ούτε τους σημερινούς, ούτε τους αυριανούς. Με τα όσα γράφει είναι σαν να τους κρατάει τον καθρέπτη της Ιστορίας. Μέσα σ' αυτόν βλέπουν οι Βούλγαροι την ασχήμια προφίλ και κατάμουτρα. Αλλά η ασχήμια και η ομορφιά, λέει πολύ φιλοσοφημένα ο ίδιος ο Νοϊμπάχερ, είναι ζητήματα αισθητικής. Η πολιτική είναι και παραμένει η «τέχνη του δυνατού». Αυτό το είπε ένας Γερμανός, ο Βίσμαρκ, το είπε όμως, φαίνεται, μόνο για όλους τους άλλους έξω από το Ράιχ.

Να τι συνέβη με τη Βουλγαρία στα παρασκήνια κατά τον πόλεμο. Αξίζει να το ακούσουμε μοι-α-μό από τον μόνο επιζώντα του γλιτινού διάσου. Γράφει ο Νοϊμπάχερ:

Η αποστολή μου στη Βουλγαρία δεν κράτησε βέβαια πολύ καιρό. Επισκέφθηκα ωστόσο τη χώρα αυτή πολλές φορές και την περιηγήθηκα σ' όλα της τα σημεία καθώς και την Ελληνική Θράκη. Αυτό έγινε έπειτα από πρόσκληση της Βουλγαρικής κυβερνήσεως αμέσως μετά την εκστρατεία κατά της Ελλάδος. Η τότε διαπίλωσή μου ότι η Θράκη ήταν εντελώς Ελληνική είχε αργότερα όχι μικρές συνέπειες. Αλλά γι' αυτό θα μιλήσω στο προσεχές κεφάλαιο. Για τις διαπραγματεύσεις μου στη Σόφια - 23 Ιανουαρίου μέχρι 1 Φεβρουαρίου 1941 - που είχαν αντικείμενο τον οικονομικό ανεφοδιασμό της διαβάσεως της στρατιάς Λισι και των υπηρεσιών της Βέρμαχτ που βάδι-

ζε κατά της Ελλάδος μίλησα ήδη στο κεφάλαιο το σχετικό με την εξέγερση των λεγεωναρίων με τον τίτλο «Ο στρατάρχης Αντωνέσκου και η σιδηρά φρουρά». Και αργότερα βρισκόμουν συχνά στη Σόφια για υποθέσεις του επισιτισμού της Ελλάδος. Είχα την ευκαιρία να γνωρίσω ένα μεγάλο κύκλο Βουλγάρων πολιτικών, κυρίως τα μέλη της κυβερνήσεως. Κανείς δεν ζει πια απ' αυτούς. Τους εξετέλεσαν όλους, όταν ξέσπασε στη χώρα το πρώτο κύμα της εκκαθαρίσεως κατά των «δοσιλόγων», των «ταξικών εχθρών» και των «πρακτόρων του καπιταλιστικού μονοπωλίου».

Ερχόμαστε τώρα σε σοβαρότερα πράγματα:

Η Βουλγαρία απολάμβανε στη Γερμανία πάντοτε ιδιαίτερες συμπάθειες. Η δυναστεία Κόμπουργκ, η καθαρή όψη της πρωτεύουσας Σόφιας με τον χαρακτήρα μιας Γερμανικής επαρχιακής πόλης όπου έχει την έδρα του ο μονάρχης, η κοινή μοίρα μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, η καλή εκπαίδευση, οι στενές εμπορικές και πολιτικές σχέσεις, όλα αυτά μαζί συνετέλεσαν για να πάρει η Βουλγαρία στην Γερμανική καρδιά, μια ιδιαίτερη θέση. Αλλά η Γερμανική καρδιά αγαπάει να βαθμολογεί με το μηδέν ή με το 100 και να παραμελεί τις αξίες που βρίσκονται γύρω από το 50, δηλαδή εκείνες που κατά πλειοψηφία μας παρέχει η ζωή. Έτσι βαπτίστηκε η Βουλγαρία από τους Γερμανούς, σε αντίθεση προς τη «σφηκοφωλιά των Σέρβων βομβοδολοφόνων», ως η «παντοτινά πιστή και τίμια Βουλγαρία», ενώ οι ίδιοι οι Βούλγαροι άκουσαν με ιδιαίτερη ευχαρίστηση να τους χαρακτηρίζουν οι Πρώσοι ως τους «Πρώσους των Βαλκανίων». Επειδή όμως οι Πρώσοι απέκτησαν δόξα και φήμη μάλλον με τη δύναμη και την οργάνωση του κράτους

και τις πολεμικές τους επιδόσεις παρά με τα θανυμάσια σχολεία τους, αξίζουν τον χαρακτηρισμό «Πρώτοι των Βαλκανίων» και οι Σέρβοι. Προς το παρόν όμως δεν υπάρχει κανένας ανταγωνισμός για τον εν λόγω τίτλο.

Αυτή η Βουλγαρία λοιπόν πήρε το 1941 από την ηγεσία της Μείζονος Γερμανίας πλούσια δώρα: Πήρε Σερβικά εδάφη, τη Σερβική Μακεδονία, να κατέχει στρατιωτικώς και να διοικεί άλλα εδάφη της υπόλοιπης Σερβίας, πήρε την Ελληνική Μακεδονία, έκανε κατοχή της πλούσιας Ελληνικής Θράκης, που της την υποσχέθηκαν τελικά και κατέλαβε αργότερα εδάφη στην περιοχή γύρω από τη Θεσσαλονίκη. Υπήρξε ένα βαρύ πολιτικό σφάλμα να εγκαταστήσουμε σαν δύναμη κατοχής τη Βουλγαρία σε Σερβικό έδαφος, για να εξοικονομήσουμε κατ' αυτόν τον τρόπο Γερμανικό στρατό. Μια τέτοια παραγνώριση Βαλκανικών συμπλεγμάτων μίσους είχε ως μόνο αποτέλεσμα τη χειροτέρευση της γενικής πολιτικής καταστάσεως και την προσβολή του εθνικού γοήτρου των κυβερνήσεων που πήγαιναν τον δύσκολο δρόμο της συνεργασίας για να σώσουν για τους λαούς τους ό,τι μπορούσε ακόμη να σωθεί. Αυτό ισχύει τόσο για τις Ελληνικές Κυβερνήσεις Τσολάκογλου, Λογοθετόπουλου και Ράλλη, όσο και για την κυβέρνηση Νένιτς στη Σερβία.

Θα πρέπει πριν συνεχίσω τα περί Βουλγαρίας να κάνω ένα πηδημα στο κεφάλαιο περί Ρουμανίας για να αποσπάσω αυτό που υπαινίσσεται και ο Νοϊμπάχερ. Ήταν μια αποφασιστική στιγμή για την τραγική μοίρα της Ελλάδος. Γράφει ο Νοϊμπάχερ:

Στις 23 Ιανουαρίου 1941 πέταξα από το Βουκουρέστι με μια επιτροπή για τις διαπραγματεύσεις ενός μυστικού Συμφώνου που αφορούσε τον οικονομικό ανεφοδιασμό

της στρατιάς λιστ κατά τη διάβασή της μέσα από το έδαφος της Βουλγαρίας για την επίθεσή της κατά της Ελλάδος. Την ίδια ημέρα είχα μια συνομιλία επί μιάμιση ώρα με τον βασιλιά Βόρι με κύριο σκοπό τη βιογραφία του υψηλού μας συζητητή. Έπειτα διαπραγματεύτηκα με τον πρωθυπουργό Φίλωφ και τους υπουργούς των Εξωτερικών, Πολέμου, Οικονομικών και Εμπορίου. Κατά τα μεσάνυχτα βυθίστηκα σαν μολύβι στον ύπνο. Το Σύμφωνο υπογράφηκε την 1 Φεβρουαρίου.

Ας μου συγχωρέσει ο αναγνώστης μια μικρή ανάμνηση. Ίσως να ζωηρέψει στο μυαλό χιλιάδων ακόμη Ελλήνων, που υπηρετήσαμε τότε - μας είχαν πάρει από τα φοιτητικά θρανία - αυτή την πρώτη Φεβρουαρίου λίγο πίσω από το μέτωπο στους στρατώνες των Γιαννιτσών. Τέσσερις χιλιάδες φοιτητές, τελειωμένοι και μισοτελειωμένοι, μας ετοίμαζαν στο τρίστρατο εκείνο για το μέτωπο. Οι περισσότεροι είμαστε Αθηναίοι του '34ου συνιάγματος. Τα μεσάνυχτα της 1ης Φεβρουαρίου με ξύπνησε ο Ισραηλίτης λοχίας μου και μ' έστειλε για διπλή σκοπιά στη σκοτεινιά. Έβλεπα όλο στο βάθος, στα σύνορα, φαντάσματα που μου έκαναν μυστήρια νοήματα και με φοβέριζαν. Πριν μ' αφήσει ο αγαθός Εβραίος λοχίας από τη Σαλονίκη, τον ρώτησα γιατί η διπλή φρουρά.

-Θα στο πω, αλλά μόνο για σένα. Η Βουλγαρία μπήκε σήμερα στον Άξονα. Ίσως μας βαρέσουν.

Μου το είπε ο Ισαάκ, ο λοχίας από τη Σαλονίκη, σαν να μου πρόδινε μεγάλο μυστικό. Κάτι τέτοιες χάρες μου τις έκανε σαν σημάδι ευγνωμοσύνης: Όταν είχα ώρα μου έδινε ο Ισαάκ τα ποιήματά του και τα διάβαζα. Ήθελε να ξέρει τη γνώμη μου. Λίγες βδομάδες πριν σκοτωθεί.

Η φήμη ότι οι Γερμανοί δηλητηρίασαν τον Βόρι
 • Ο Βούλγαρος βασιλιάς είχε δύο μυστικοσυμβούλους • Άκουγε προπαντός έναν καθηγητή που προφήτευε νίκη του Χίτλερ

Γνωρίζω έναν άνθρωπο, λέει ο Νοϊμπάχερ στο κεφάλαιο για τη Βουλγαρία, που δεν μπορούσε κανείς να του βγάλει την έμμονη ιδέα, ότι ο βασιλιάς Βόρις πέθανε από δηλητηρίαση. Ο άνθρωπος αυτός λέγεται Λδόλφος Χίτλερ. Και συνεχίζει ο Νοϊμπάχερ:

Η γνώμη που ήταν διαδεδομένη στα Βαλκάνια, ότι η Γερμανία εξαπέστειλε τον Βόρι στον άλλο κόσμο είναι πράγματι εντελώς παράλογη. Η άποψη του Χίτλερ περί δηλητηρίασεως είχε μάλιστα και τη συνέπεια, να απαγορεύσει ρητώς ο Φύρερ στον Ρίμπεντροπ που επρόκειτο αρχικά να παρευρεθεί στη Σόφια στην τελετή της κηδείας του Βόρι, να φάει εκεί οποιοδήποτε φαγητό που δεν ήταν μαγειρεμένο από τους δικούς του ανθρώπους. Στην πραγματικότητα ο Βόρις ήταν άρρωστος και όταν έπαθε μια κρίση στο ορεινό αναρρωτήριο Τσανκουριά κοντά στη Σόφια, είπαν, ότι δήθεν δεν είχε πρόχειρα τα αποτελεσματικά φάρμακα. Πέθανε στις 28 Αυγούστου 1943.

Σε πολύωρες συζητήσεις γνώρισα τον Βόρι καλύτερα, που με περιέβαλε με ιδιαίτερες εκδηλώσεις ευγενείας. Έπρεπε πρώτα να γίνει δίκη από το λαϊκό δικαστήριο κα-

τά του Σέβωφ και του Λούλτσεφ το 1945 για να καταλάβω καθαρά ότι ο Βόρις με φοβόταν. Πίστευε βαθείά ότι ήμουν επιφορτισμένος με ειδικές εξουσιοδοτήσεις για όλες τις Βαλκανικές χώρες, ότι εγώ είχα οργανώσει την πτώση των λεγεωναρίων στο Βουκουρέστι και τέλος ότι το σχέδιό μου ήταν να προκαλέσω στη Βουλγαρία μια επανάσταση της Δεξιάς. Η στάση αυτή του Βόρι απέναντί μου έγινε γνωστή από την απάντηση του Σέβωφ, όταν τον προέτρεψε ο πρόεδρος του λαϊκού δικαστηρίου της Σόφιας να αναφέρει ένα παράδειγμα για τα «συμπλέγματα» του Βόρι. Το σύμπλεγμα αυτό του Βόρι, μου ήταν μέχρι τότε άγνωστο, γνώριζα όμως ένα άλλο του: την εξάρτησή του από τον μυστικοσύμβουλό του, τον αρχιτέκτονα Σέβωφ και από τις προφητείες του αιρετικού καθηγητή Ντάνωφ. Η προφητεία του παράξενου αυτού ανθρώπου, ότι ο Χίτλερ θα κερδίσει τον πόλεμο, είχε επηρεάσει χωρίς αμφιβολία την πολιτική του Βόρι.

Για πολύ καιρό είχε καταφέρει ο Βόρις να κάνει κατακτήσεις χωρίς διεξαγωγή πραγματικού πολέμου. Τον Σεπτέμβριο του 1940 αποσπά η Βουλγαρία από τη γειτονική Ρουμανία τη Νότια Ντομπρουτσά, τον Μάρτιο του 1941 προσχωρεί στο Τριμερές Σύμφωνο, ενώ η κεραινοβόλος γερμανική εκστρατεία κατά της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδος της αποφέρει Σερβικά και Ελληνικά εδάφη και την φέρνει σε ευρύ μέτωπο προς το Αιγαίο. Στις 12 Δεκεμβρίου του 1941 κηρύσσει η Βουλγαρία τον πόλεμο στην Αγγλία και την Αμερική, όχι όμως και στη Σοβιετική Ένωση, αν και στις 25 Νοεμβρίου του 1941 είχε προσχωρήσει στο Σύμφωνο κατά της Κομίντερν. Στις 26 Αυγούστου 1944, ένα χρόνο μετά τον θάνατο του Βόρι, παρακαλεί η Βουλγαρία τις Δυτικές Δυνάμεις για ανακωχή,

μια εβδομάδα αργότερα ανασχηματίζει την κυβέρνηση και καταγγέλλει το Σύμφωνο κατά της Κομίντερν. Προχωρεί όμως ακόμη περισσότερο η Βουλγαρία και κηρύσσει τώρα τον πόλεμο εναντίον της Γερμανίας. Ο Σοβιετικός Στρατός καταλαμβάνει τη χώρα και ό,τι είχε κατακτηθεί μέχρι τότε τόσο εύκολα, εξανεμίζεται τώρα.

Αυτή είναι η ιστορία της Βουλγαρίας κατά τον τελευταίο πόλεμο. Και η κινηματογραφική της αφήγηση από τον Νοϊμπάχερ με τη λεπτή ειρωνεία, μας την πιστοποιεί ακόμη μια φορά σαν μια ιστορία πολύ βρώμικη. Στην υπόθεση αυτή και τα χέρια του Νοϊμπάχερ δεν υπήρξαν πολύ καθαρά. Το ότι η Θράκη είναι σήμερα Ελληνική αυτό το πιστώνει ο Νοϊμπάχερ ευχαρίστως στις υπηρεσίες του προς τον Ελληνικό Λαό. Στους Βουλγάρους πάντως βρήκε ο Νοϊμπάχερ συνεργάτες κατάλληλους για αθλιότητες. Και αφού την κατάσταση αυτή την εκμεταλλεύθηκε συνειδητά 100%, συνέβη ό,τι συμβαίνει πάντοτε μεταξύ τέτοιων συνεργατών. Στο τέλος κάρφωσε ο ένας πίσώπλατα τον άλλο με το στιλέτο που δάνεισε ο δεύτερος στον πρώτο. Την αφήγηση αυτή από το στόμα του Νοϊμπάχερ θα σας την φυλάξω για το τέλος. Η κάθαρση έρχεται πάντοτε στο τέλος. Εν τω μεταξύ ας ακούσουμε τον Νοϊμπάχερ τι άλλο έχει να μας πει για τον Κράλη των βορείων μας γειτόνων:

Ο βασιλιάς Βόρις ήταν δημοφιλής, και αυτό ακριβώς τον έκανε να υποτιμήσει τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Του είχα πει μια φορά, ότι στην Πλόβντιβ (Φίλιππούπολη) μου είχαν κάνει βαδειά εντύπωση οι αναρτημένες εικόνες του Λένιν και του Στάλιν.

-Μην το παίρνετε αυτό τόσο πολύ στα σοβαρά. Κάτι τέτοιο κανονίζεται εύκολα, ήταν η εύθυμη απάντησή του.

Στο τέλος κανονίστηκαν πράγματι όλα - αλλά από τη Μόσχα, μας λέει ο Νοϊμπάχερ και δεν ξέρουμε αν αυτό υπήρξε για εκείνον μια ικανοποίηση για όσα έπαθε η Γερμανία από την «πάντοτε πιστή και έντιμη» Βουλγαρία.

Ο Νοϊμπάχερ διεκδικεί τη σωτηρία της Ελληνικής Θράκης • Ο Ρίμπεντροπ δεν ήθελε να κατηγορούν τη Βουλγαρία • Στο τέλος οι Βούλγαροι κτυπούν τους Γερμανούς με ...γερμανικά όπλα

Σας υποσχέθηκα να σας αναφέρω την κάθαρση της Γερμανοβουλγαρικής συνεργασίας κατά της Ελλάδος στο τέλος των άρδρων μου για τη Βουλγαρία του Νοϊμπάχερ. Είναι δίκαιο να δώσουμε όμως πρώτα τον λόγο στον αφηγητή μας για ένα θέμα του πολύ αγαπημένου. Ο τίτλος του: «Πώς η Θράκη έμεινε Ελληνική». Ομιλεί ο Νοϊμπάχερ για τη μεγάλη υπηρεσία προς τον ελληνικό λαό κατά τον πόλεμο:

Το Γερμανικό Γενικό Στρατηγείο είχε δώσει στη Βουλγαρία τη συγκατάθεσή του να διενεργήσει η τελευταία ένα δημοψήφισμα στη Θράκη. Το δημοψήφισμα αυτό που είχε αναβληθεί μια φορά επρόκειτο να διενεργηθεί τότε - τον Φεβρουάριο του 1943. Τα μέχρι τούδε γεγονότα στην κατεχομένη από τους Βούλγαρους Θράκη και άλλες συνταρακτικές ειδήσεις που έρχονταν στην Ελληνική Κυβέρνηση και σε μας, μας έπειθαν ότι όχι καλές ημέρες περίμεναν τους Έλληνες της Θράκης. Υπήρχαν φόβοι ότι το δημοψήφισμα αυτό που κάτω από ομαλές συνθήκες δεν θα σήμαινε απολύτως καμιά επιτυχία για τους Βούλγαρους, θα έδινε τώρα το σύνθημα για τη γενική τρομο-

κρατία κατά των Ελλήνων της Θράκης. Θα εγκαινίαζε τους ομαδικούς φόνους και τον ομαδικό εκδιωγμό. Τον Ιούνιο του 1941 όταν περιηγήθηκα τη Βουλγαρία με τον Σαγκόρωφ και τον Σέβωφ είχα κατορθώσει να σχηματίσω μια ολοφάνερη εικόνα για τον Ελληνικό χαρακτήρα της Θράκης. Ο πρεσβευτής Άλτενμπουργκ και εγώ διαμαρτυρηθήκαμε εντονότατα για τη διεξαγωγή του αμφίβολου αυτού δημοψηφίσματος, αφού συνεννοηθήκαμε προηγουμένως και συντονίσαμε όλα τα επιχειρήματά μας. Ενώ ο Άλτενμπουργκ απαρिθμούσε τα πολιτικά επιχειρήματα, υπογράμμιζα εγώ την αδυναμία μου να υπερασπιστώ τα καλά αποτελέσματα των ειδικών οικονομικών μου μέτρων, που με τόση δυσκολία είχαμε επιτύχει - σε περίπτωση, όπως ήταν φυσικό να συμβεί, που θα ξεχείλιζε από τη Θράκη το τεράστιο ρεύμα των προσφύγων μετά το Βουλγαρικό δημοψήφισμα. Είπαμε τότε στον Ρίμπεντροπ ότι θα ήταν αναπόφευκτο το γενικό χάος στην ελληνική περιοχή των επιχειρήσεων. Έτσι καταφέραμε να ανακαλέσει το Γενικό Στρατηγείο τη συγκατάθεσή του για το «δημοψήφισμα» στη Θράκη. Τη σημασία αυτής της πράξεως για τη ζωή χιλιάδων ανθρώπων, αφήνω να την εκτιμήσει η φαντασία εκείνων που γνωρίζουν καλά τα Βαλκάνια.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, κύριε Νοϊμπάχερ, ότι ο φιλότιμος και αγνώμων Ελληνικός λαός θα εκτιμήσει σωστά την πράξη μας αυτή όταν θα του προσφέρει η ιστορία τα σχετικά ντοκουμέντα για την κρίση του και ο χρόνος την κατάλληλη απόσταση από το δράμα και την ηρεμία για την ψυχή του.

Και τώρα ας έλθουμε στο θλιβερό τέρμα της Γερμανο-βουλγαρικής Εταιρείας εκκαθαρίσεως κατά τον πόλεμο. Γράφει ο Νοϊμπάχερ:

Ο Ρίμπεντροπ θύμωνε όταν του μιλούσα για τη Βουλγαρία ή όταν μάλιστα τον προειδοποιούσα για την εκεί εξέλιξη της καταστάσεως. Μου έλεγε να μην ενδιαφέρομαι για τη χώρα αυτή από πολιτικής απόψεως. Και προσέδετε:

-Τέτοια πράγματα δεν θέλει να τα ακούει ο Φύρερ!

-Πρέπει όμως να τα ακούει! Υπάρχει κίνδυνος τα άρματα μάχης τύπου «Τίγρις» και «Πάνθηρ» που προμηθεύουμε τώρα στη Βουλγαρία (καλοκαίρι του 1944!) να τα στρέψουν μια μέρα εναντίον μας.

-Οι ειδήσεις που έχουμε είναι άλλες, ήταν η απάντηση του Ρίμπεντροπ.

-Εγώ όμως είμαι βέβαιος ότι σε περίπτωση που ο Ερυθρός Στρατός θα προχωρούσε περισσότερο, οι Βούλγαροι δεν πρόκειται να πεθάνουν για μας τον θάνατο του ήρωα!

Μόλις τέλος Αυγούστου του 1944 άκουσα την πρώτη ανήσυχη εκδήλωση του Χίτλερ σχετικά με τη Βουλγαρία:

-Θα είμαι ευχαριστημένος αν οι Βούλγαροι δεν κάνουν μέτωπο εναντίον μας!

Τον Σεπτέμβριο του 1944 Βουλγαρικές μονάδες κτύπησαν στα πλαίσια της επιδέσεως του Ερυθρού Στρατού το αδύνατο Γερμανικό μέτωπο στην Ανατολική Σερβία με ολοκαίνουργα Γερμανικά άρματα μάχης τύπου «Τίγρις» και «Πάνθηρ». Γερμανικές οβίδες ξεμπέρδευαν με δυσκολία τα Γερμανικά αυτά προϊόντα ποιότητας.

Την ημέρα αυτή την έζησα στη Γερμανία. Το έκτακτο ανακοινωθέν του Γερμανικού Γενικού Στρατηγείου είχε

διατυπωθεί έτσι, ώστε να ικανοποιήσει το εκδικητικό ένστικτο του λαού για την άτιμη αυτή πράξη των Βουλγάρων. Το ανακοινωθέν έγραφε ότι κατά τη Γερμανική αντεπίθεση «εξολοθρεύτηκε» και ο τελευταίος Βούλγαρος.

Ήταν όμως πια αργά. Και τα πιο άγρια ένστικτα του ανθρώπου έρχεται μια ώρα που κουράζονται κι αυτά. Δεν μπορείς να χαρείς πια ούτε για το κακό. Έτσι η είδηση για τους Γερμανούς Βουλγαροκτόνους του 1944, χάθηκε σαν μια άσημη λεπτομέρεια μέσα σ' ένα κόσμο που δεν του έκανε πια τίποτε εντύπωση. Όλα είχαν κατεβεί πια στο μηδέν.

Π.Π.

Ίσως ποτέ στην Ελλάδα να μην μαθαίναμε την ύπαρξή του, αν ο Χέρμαν Νοϊμπάχερ δεν εμφανιζόταν στα τέλη του 1942 ως ειδικός εμπειρογνώμονας για το οικονομικό πρόβλημα της κατοχικής Ελλάδος. Στην Αθήνα έφθασε για να βρει τρόπους να αντιμετωπισθεί κυρίως ο πληθωρισμός. Ένας οποιοσδήποτε άλλος Γερμανός ειδικός ή διπλωμάτης ή α-

ξιοματικός ίσως να μην ήταν ποτέ αποτελεσματικός για μια τέτοια αποστολή. Εκείνος όμως φαίνεται ότι είχε τη φαντασία και την τόλμη, αναμφίβολα και την ευφυΐα, να μηχανευθεί περίπλοκους τρόπους για να ανταποκριθεί στην εντολή που του είχε δώσει ο Χίτλερ.

Η εντολή ήταν αντί πάσης θυσίας να θέσει φραγμό στον καλπάζοντα πληθωρισμό που σημειωνόταν με τραγικότητα αποτελέσματα στην κατοχική Ελλάδα, να αντιμετωπίσει τα προβλήματα εφοδιασμού και διατροφής του ελληνικού λαού κ.ο.κ. Ο Νοϊμπάχερ, ως ειδικός απεσταλμένος, ήταν εφοδιασμένος με εν λευκώ εξουσιοδοτήσεις και ήταν υπόλογος μόνον έναντι του Χίτλερ. Ουσιαστικά ήταν ένας απεσταλμένος δικτάτορας, υπεράνω στρατιωτικών διοικήσεων, κατοχικών υπηρεσιών και υπάτων αρμοστειών, υπεράνω φυσικά και της κατοχικής ελληνικής κυβέρνησης.

Από τις αναμνήσεις του ειδικού απεσταλμένου του Χίτλερ προκύπτουν ενδιαφέροντα θέματα, όπως οι χιλιάδες χρυσές λίρες που εισήγαγαν οι Γερμανοί - με πρωτοβουλία του Νοϊμπάχερ - για να αντιμετωπίσουν τον πληθωρισμό, η συμβολή του ίδιου στη σωτηρία της Θράκης και τέλος η ανάμιξή του στο θέμα της κήρυξης της Αθήνας ως ανοχύρωτης πόλης κατά την αποχώρηση των Γερμανών το 1944.